

Faktory ovlivňující finanční gramotnost dětí ZŠ

Edita Matyášová

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Edita Matyášová**

Osobní číslo: **H140569**

Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Faktory ovlivňující finanční gramotnost žáků základních škol**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti finanční gramotnosti, školního vzdělávání a výchovy v rodině související s financemi.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. 2007, Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, , 265 s. ISBN 9788024713694.

OPLETALOVÁ, Alena a Jana KVINTOVÁ. Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. Monografie. ISBN 978-80-244-4519-9.

NOVÁKOVÁ, Vladimíra a Věroslav SOBOTKA. Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011. ISBN 978-80-904396-1-0.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

DVOŘÁČEK, Jiří. Základy pedagogiky. V Praze: Oeconomica, 2014. Vysokoškolská učebnice. ISBN 978-80-245-2014-8.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **22. listopadu 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **20. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 10.3.2017

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Stěžejním tématem předkládané diplomové práce je finanční gramotnost dětí a faktory, které ji ovlivňují. Je rozdělena do dvou základních částí, a sice na část teoretickou a část praktickou. V první kapitole teoretické části se věnujeme finanční gramotnosti, osvětlení pojmů, v druhé je ústředním tématem rodina a výchova k finanční gramotnosti v rodině, poslední částí teoretické části je potom kapitola, ve které rozebíráme výuku k finanční gramotnosti ve školách. Praktická část je věnována výzkumu finančního smýšlení a finančních znalostí žáků devátých tříd.

Klíčová slova: finanční gramotnost, finanční smýšlení, výchova dětí, výuka dětí, kapesné

ABSTRACT

The major objective of this diploma thesis is a financial literacy of children and the factors which affect it. The study is divided into two parts. The first chapter of this thesis focuses on a financial literacy and the explanation of the key terms. The second chapter attempts to investigate the relationship of a family and the financial literacy and the last chapter of this part describes a teaching of financial literacy at schools. The empirical part of this study analyses financial knowledge of pupils in a ninth grade.

Keywords: financial literacy, financial thinking, children education, pocket money

Zde bych ráda poděkovala především Mgr. Jakobovi Hladíkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, podněty a připomínky, které mi vždy ochotně při psaní této práce poskytoval. Zároveň bych ale chtěla poděkovat všem ředitelům základních škol, kteří mi umožnili provádět výzkum v základních školách a v neposlední řadě také administrátorům dotazníků.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 FINANČNÍ GRAMOTNOST	12
1.1 FINANČNÍ GRAMOTNOST A JAK JI POZNÁME?.....	12
1.2 FINANČNÍ GRAMOTNOST A JEJÍ DĚLENÍ	13
1.3 ODLIŠNOSTI OVLIVŇUJÍCÍ FINANČNÍ GRAMOTNOST	16
1.3.1 Sociální deviace v interakci s finanční gramotností.....	16
1.3.2 Inteligence a finanční gramotnost	16
1.4 RODINNÝ ROZPOČET.....	17
1.4.1 Důležitá pravidla pro vytváření rozpočtu.....	17
1.5 MOTIVACE A FINANČNÍ GRAMOTNOST.....	18
1.6 FG DLE TOMÁŠE BATI.....	19
2 VÝCHOVA DĚTÍ K FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	21
2.1 VÝCHOVA DĚTÍ K FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	22
2.2 VÝCHOVA DÍTĚTE K HODNOTÁM	24
2.3 VÝCHOVA DÍTĚTE K ZODPOVĚDNOSTI	25
2.4 VÝCHOVA K ZÁJMU O PRÁCI.....	26
2.5 VÝCHOVA DÍTĚTE K PŘÍSTUPU K FINANČNÍM	27
2.6 KAPESNÉ JAKO VÝCHOVNÝ PROSTŘEDEK	28
3 VÝUKA FINANČNÍ GRAMOTNOSTI NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	29
3.1 ZÁKLADNÍ PILÍŘE VZDĚLÁVÁNÍ V NÁRODNÍ STRATEGII FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	30
3.2 VÝVOJ VÝUKY FINANČNÍ GRAMOTNOSTI NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	31
3.3 STANDARDY FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	32
3.4 KURIKULUM VZDĚLÁVÁNÍ.....	33
3.5 ŠKOLA JAKO ZPROSTŘEDKOVATEL HODNOT	34
3.6 PROČ VŮBEC VYUČOVAT FINANČNÍ GRAMOTNOST?	34
3.7 METODY PODPORUJÍCÍ ROZVOJ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI.....	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 TEORIE VÝZKUMU	37
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL	37
4.1.1 Hypotézy	37
4.1.2 Charakteristika proměnných	38
4.2 CHARAKTERISTIKA A ČASOVÝ PLÁN VÝZKUMU.....	38
4.2.1 Ověření kvality výzkumného nástroje	39
4.3 METODA.....	40
4.3.1 Konstrukce výzkumného nástroje	40
4.3.2 Přehled výzkumného souboru	41
5 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	43

5.1	VZDĚLÁNÍ RODIČŮ	43
5.2	PŘEHLED O PŘÍJMU A FINANČNÍM PLÁNU RODINY	44
5.3	KAPESNÉ	45
5.4	ÚSPORY A ÚTRATY RESPONDENTŮ	46
5.5	FINANČNĚ ODPOVĚDNÉ CHOVÁNÍ	48
5.6	INFORMOVANOST DOSPÍVAJÍCÍCH	49
6	ANALÝZA ROZDÍLŮ V MÍŘE FINANČNÍCH ZNALOSTÍ	54
	SHRNUTÍ A ZÁVĚR	60
	ZÁVĚR	62
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63
	SEZNAM OBRÁZKŮ	67
	SEZNAM TABULEK.....	68
	SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Problematika finanční gramotnosti je oblíbeným tématem dnešní doby. Toto přitahuje velké množství výzkumníků, kteří svůj výzkum praktikují z mnoha úhlů. Finanční gramotnost je zejména v dnešní době velmi žádanou, dokonce můžeme říci nezbytnou vlastností celých generací. Je potřeba, aby se již od dětství člověk učil orientovat ve světě financí. Ve světě, který nabízí velké množství možností. Od dob minulých dochází k velkému nárůstu příležitostí, jak si půjčit peníze, jak je investovat, vydělat, hospodařit. S tím jsou ale ruku v ruce spojena také rizika, která s sebou tyto možnosti nesou.

Cílem tohoto našeho výzkumu je zjistit, do jaké míry ovlivňují finanční gramotnost a finanční smýšlení zejména dětí dva základní faktory. A sice rodina a škola. Jak ovlivňuje dítě pohlaví, vzdělání jeho rodiče, styl výchovy, co se financí týče, postoje rodičů k problematice kapesného pro jejich děti. Do jaké míry je dítě v tomto směru ovlivněno školní výukou, jakým zdrojem informací dává prioritně přednost. A v neposlední řadě bude předmětem zkoumání také skutečnost, jak žáci smýšlí o financích, jaký k nim mají vztah, do jaké míry jsou pro ně důležité peníze oproti ostatním prioritám.

Záměrem cíle naší práce je tedy v teoretické části provést deskripci zmíněné problematiky, přičemž bude cílem rozebrat zmíněné faktory, které ji ovlivňují, zejména u žáků devátých tříd. Výše uvedená teoretická část bude stěžejním základním kamenem pro výzkum, který bude proveden v praktické části práce. V této části najdeme metodologické postupy, ale především zde můžeme nalézt jádro celé naší práce, tedy vlastní výzkum. Hlavním cílem práce je tedy popsat analýzu faktorů, které ovlivňují finanční gramotnost dětí základních škol. Základním výzkumným vzorkem budou respondenti ze základních škol ze zlínského a jihomoravského kraje, kteří navštěvují deváté třídy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FINANČNÍ GRAMOTNOST

Nejprve se pokusíme objasnit pojem finanční gramotnost. Pod tímto pojmem si můžeme představit svůj vlastní finanční svět. To, jakým způsobem si dokážeme uspořádat své finance, které máme k dispozici, jak se chováme po ekonomické stránce, jak dokážeme hospodařit se svým rozpočtem a zda jsme či nejsme schopni si vytvořit rezervy pro případné různé více či méně příznivé životní situace. Můžeme zde ale zařadit i znalosti a orientaci v základních finančních pojmech a produktech, jejich principy, výhody a rizika. Aby se člověk byl schopen v dnešním světě uplatnit, je potřeba mít určité znalosti a zkušenosti z nejrůznějších oblastí.

Gramotnost definuje ve své publikaci Průcha (2009, str. 223) jako určitou schopnost aplikovat určité specifické dovednosti, které jsme získali během života. Můžeme se setkat s různými druhy gramotností, jako například matematickou, přírodovědnou, zdravotní, jazykovou apod. V posledních letech se také rozvíjí pojmy, jako je například gramotnost počítačová, mediální a v neposlední řadě i gramotnost finanční. V našem případě se tedy budeme zabývat schopností aplikovat zkušenosti a dovednosti z finanční oblasti.

Finanční gramotnost je určitým souborem dovedností, znalostí a hodnot člověka, které jsou nezbytné k tomu, aby byl schopen finančně zabezpečit sebe i svoji rodinu v dnešní společnosti a rovněž se aktivním způsobem zapojoval do služeb a finančních produktů. Takový občan je tedy schopen orientovat se po finanční stránce, zná hodnotu peněz a dokáže spravovat a tvořit jak osobní, tak rodinný rozpočet, včetně správy rezerv i závazků, přičemž dokáže reagovat po finanční stránce na různé životní situace.

1.1 Finanční gramotnost a jak ji poznáme?

Pod tímto pojmem si můžeme představit takového jedince, který dokáže ovládat svoje výdaje a příjmy, má je pod kontrolou, ať už se jedná o jakkoliv velké položky. Zná své priority, má nastavenou životní úroveň, kterou se snaží svým hospodařením udržovat, dokáže si tvořit rezervy a odpovědně nakládá se svými prostředky, které dokáže nejrůznějším způsobem zhodnocovat a v neposlední řadě se snaží pojistit pro případ nenadálých životních situací, které mohou nastat. Finančně gramotný člověk důkladně zváží předem možná rizika před tím, než se zadluží. Zná nabídku finančních služeb, produktů, zajímá se o ně. Orientuje se v základních finančních pojmech. (Ciprová a kol., 2011)

Člověk, který má dostatečnou míru finanční gramotnosti, ovládá svoje výdaje a příjmy. Rozhoduje, co si pořídí za své peníze, do jaké míry bude šetřit. Znalost našeho vlastního rozpočtu nám umožňuje rozhodnout se a zvážit, do jaké míry se můžeme zadlužit tak, abychom byli schopni závazky splácet. Dnešní doba s sebou nese mnoho lákavých nabídek k zadlužení, proto je velmi důležité dokázat vyhodnotit svoje možnosti a schopnosti a reálně zvážit rizika.

1.2 Finanční gramotnost a její dělení

Finanční gramotnost můžeme tedy rozdělit dle níže uvedeného znázornění do tří základních složek.

Peněžní gramotnost	Cenová gramotnost	Rozpočtová gramotnost
---------------------------	--------------------------	------------------------------

Peněžní gramotnost

tento pojem zahrnuje ty znalosti a dovednosti, které jsou nezbytné pro spravování hotovostních a bezhotovostních peněz, pro transakce, které s nimi souvisejí a zkušenost s nástroji, které slouží k jejich správě. Základním prvkem jsou peníze. Peníze jsou aktivem, jsou všeobecně přijímané, je možné s nimi provádět platby za služby či určité zboží. Rozvoj peněz měl postupný vývoj. Soudobé peníze jsou označovány jako peníze s tzv. nuceným oběhem. Peníze můžeme rozdělit na hotovostní a bezhotovostní peníze. Mezi hotovostní můžeme zařadit bankovky a mince, mezi bezhotovostní patří vklady na bankovních účtech a v peněžních ústavech. Peníze mají různé funkce. Jedna ze základních je skutečnost, že peníze jsou **prostředek směny** - peníze tedy mají schopnost zprostředkovávat směnné akty. Druhou funkcí peněz je skutečnost, že peníze slouží jako účetní jednotka – tedy peníze vyjadřují **míru ocenění**, tedy můžeme s nimi vyčíslit míru výrobku nebo služby. Třetí základní funkce vyjadřuje peníze jako **uchovatel**

hodnoty – je to schopnost peněz uchovat kupní sílu v čase. Zde mohou být peníze nahrazeny i jinými aktivy, jako jsou akcie, umělecká díla či nemovitosti, která mají výhodu v tom, že nepodléhají inflaci. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 127)

Rozpočtová gramotnost

Představuje schopnost zvládnout požadavky na bytí v ekonomické realitě, základním nástrojem této schopnosti je osobní nebo rodinný rozpočet. Ten představuje souhrn příjmů a výdajů člověka či nějaké ekonomické jednotky – domácnosti v určitém období. Rozpočet nám pomáhá zvládnout veškeré příjmy a výdaje v daném období tak, aby tyto hodnoty byly vyrovnané. Může nám také odhalit problematické oblasti a odkrýt tím některé finanční rezervy. Rozpočet může nabýt různých podob. Existují základní tři typy rozpočtů. První z nich je ta, kdy příjmy jsou vyšší než výdaje - zde hovoříme o rozpočtu přebytkovém, druhá varianta je opačná, zde hovoříme o rozpočtu schodkovém a třetí variantou je stav, kdy příjmy odpovídají výdajům, v takovém případě můžeme hovořit o rozpočtu vyrovnaném. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 308)

Cenová gramotnost

Dle Škváry (s. 68) se jedná o znalost problematiky cenových mechanismů a inflace. Abychom tyto principy pochopily, je nezbytné orientovat se alespoň v základech makroekonomických ukazatelů národního hospodářství a daňových systémech. Mezi základní tři složky této problematiky patří trh, cena a daňový systém.

Trh je v ekonomice nazýván prostor, ve kterém dochází ke směně peněz a statků. Střetává se zde nabídka a poptávka. Cena je vyjádření hodnoty výrobku nebo služby. Je determinována snahou kupujících i prodávajících po nejefektivnějším nákupu a prodeji. Jejich zájmy bývají ale zpravidla protikladné, je tedy potřeba najít určitou rovnováhu. Daňový systém v České republice je ve své podstatě velmi podobný daňovému systému většiny vyspělých zemí. Daňové příjmy získává stát přibližně ve stejné míře z přímých a nepřímých daní. Mezi daně přímé můžeme zařadit daň z příjmu a majetkové daně, daně nepřímé pak představují spotřební daň a daň z přidané hodnoty. (Škvára, 2011, s. 70)

Finanční gramotnost není nový pojem, nýbrž její důležitost v poslední době velmi významně roste. V době, kdy je velmi jednoduché a dostupné se zadlužit. FG je tedy

nesmírně důležité téma dnešní doby. Zjednodušeně představuje schopnost lidí hospodařit se svými finančními prostředky. Dnešní doba je velmi konzumní a je vystavována nejrůznějším příležitostem. Naše země byla z minulých dob nepřipravenou a nigramotnou, což může být lákavé pro různé subjekty. Na konci 20. století došlo ke změnám systému plateb, naše společnost byla vystavena nejrůznějším ekonomickým krizím a díky tomu FG získává velmi váženou a důležitou pozici. Nyní je základním prvkem, který předchází předlužení, potažmo sociálnímu vyloučení. Osvěta týkající se FG má narůstající tendence a její výuka je základem znalostí člověka. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 15)

Peníze – slovo, vyvolávající v každém z nás nejrůznější pocity. Toto slovo slyšíme od útlého dětství. Peníze jsou nezbytné k našemu bytí. Bez toho aniž bychom měli peníze, nebyli bychom schopni zabezpečit svoje základní životní potřeby a potřeby našich nejbližších. Finanční gramotnost a její výuka je nezbytná k tomu, aby měli děti, potažmo lidé představu o penězích, zejména o tom, jaký je stav našich osobních nebo rodinných finančních prostředků. Pro každého z nás ale peníze jsou na různém žebříčku v systému hierarchie jeho hodnot. Každý z nás jim přikládá různou důležitost. Jisté ale je, že každý z nás se ve svém životě nejrůznějším způsobem zabývá získáváním finančních prostředků. Tato snaha může být různá právě v návaznosti na žebříček jeho hodnot a potřeb.

Nejrůznější průzkumy prokázaly, že české populaci chybí znalost základních pojmů z oblasti financí. Dva ze tří občanů české republiky si dle výzkumů nesestavují žádný rodinný či osobní rozpočet, ale kupodivu ani nemají jasné znalosti o stavu jejich osobních či rodinných financích. V době, kdy rychlým tempem mizí hotovostní transakce, narůstá problém přehledu o vlastních prostředcích. Právě ony hotovostní platby byly lidem pomocníkem k zachování představy o transakcích a zůstatku finančních prostředků v jejich rozpočtu. V poslední době je ale velmi oblíbený systém bezhotovostních plateb formou šeků, platebních karet a jiných prostředků, který k nám přichází z USA. V návaznosti na tyto snahy se rozšířila i obliba v internetovém bankovníctví a internetových nákupů, které již dávno nejsou u nás výsadou mladých lidí. Člověk tak může čistě hypoteticky utratit veškeré své příjmy, aniž by je fyzicky kdy držel v ruce. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 16)

1.3 Odlišnosti ovlivňující finanční gramotnost

Sociálně patologické jevy

Tento pojem vznikl z definice Herberta Spencera, který se zabýval hledáním souvislosti patologie biologické s patologií sociální. Spencer říkal, že se jedná o negativní jevy společnosti, jež je potřeba aktivně napravit. Tyto jevy vyjadřují jakousi odchylku mezi aktuálním stavem a sociální normou. Přesněji můžeme tento stav nazvat jako sociální deviaci, což vyjadřuje jakoukoliv odchylku mezi normou a aktuálním stavem. Mezi tyto můžeme zařadit jak negativní (kriminalita, návykové látky a jiné), tak pozitivní (závislost na práci, abstinence apod.) abychom byli schopni správně vymezit patologický jev, je potřeba znát sociální normy. Ty mohou být náboženské, morální, zvykové, právní. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 41- 45)

1.3.1 Sociální deviace v interakci s finanční gramotností

Deviací rozumíme odchylku o normálu. Můžeme vyjmenovat celou řadu sociálně patologických jevů. Především šikanu, násilí, delikvenci, záškoláctví, násilné chování, intolerance, užití návykových látek, rasismus, sexuální zneužívání dětí, gamblerství a jiné. Toto všechno jsou aspekty, které se velmi odrážejí na celkovém chování člověka vůči sobě, ale i vůči druhým a společnosti jako takové. Z nejvýznamnějších faktorů, které ovlivňují vznik různých sociálních deviací, můžeme vzpomenout jak rodinné faktory, tak i působení vrstevnických skupin, osobní předpoklady a společenské klima, které podporují vznik nežádoucích deviací. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 41- 45)

1.3.2 Inteligence a finanční gramotnost

Inteligencí rozumíme schopnost člověka abstraktně a názorně přemýšlet, ať už v řeči, v numerických či prostorových vztazích a hledat různá řešení problémů. Inteligence se odrážejí na chování člověka, umožňuje nám přizpůsobit se okolí a správně se s ním vyrovnávat. Intelekt můžeme označit jako podmínkou k účelnému plánu, který máme a podle kterého se chováme, hraje v něm roli jak současnost, tak ale i minulost, ale také snahy přizpůsobit se okolí, přetvářet ho a hledat prostředky k dosažení nejrozumnějších cílů. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 25)

1.4 Rodinný rozpočet

Rodinný rozpočet je základním prvkem ekonomiky rodiny. Je to jakýsi plán příjmů a výdajů v domácnosti. Tento plán je sice plně v rukou dospělých, nicméně je velmi vhodné, aby se děti již v dětství seznamovaly s principy hospodaření domácnosti. Aby znaly alespoň v přiměřené míře hodnotu peněz a byly schopné v rámci jejich rozumových možností si uvědomovat to, co je potřeba udělat pro to, aby rodiče měli příjem, jak s ním naložit, ale i například to, jakým způsobem se zajistit pro případ nenadálých událostí či na penzi. Proto, aby byl osobní či rodinný rozpočet vyvážený, je potřeba pravidelně plánovat a bilancovat jeho vstupy a výstupy.

Hovoříme-li o rodinném rozpočtu, objasníme si pojem domácnost. Domácností se podle Navrátilové (2012, s. 59) rozumí buďto samostatně hospodařící člověk nebo skupina lidí, kteří žijí pospolu a hospodaří se společnými statky. V tomto případě je každý z jejích členů ekonomickým subjektem. Tato skupina má své potřeby, které se snaží nějakým způsobem uspokojovat, což je předmětem ekonomických pohybů rodinného rozpočtu. Je jedno, jak velká tato skupina je. Může se tak jednat i o jednotlivce.

1.4.1 Důležitá pravidla pro vytváření rozpočtu.

Aby byl rozpočet smysluplný a plnil svoji funkci, je potřeba dodržovat pár zásadních pravidel, mezi které patří:

Pravidelnost - velmi důležité pravidlo. Můžeme se vrátit k tomu, co jsme v minulém rozpočtovém období udělali špatně či naopak, různě hodnotit a bilancovat a dle toho rozpočet upravovat tak, aby byl ještě více efektivní a uspokojivý. Právě pravidelnost nám pomáhá k tomu, abychom rozpočet dokázali upravovat tak, aby byl přinesl žádoucí efekt.

Zahrnout i nejmenší položky - menší položky, které se mohou na první dojem jevit jako nepodstatné, mohou ale v součtu tvořit v rozpočtu významnou částku, která nemusí být mnohdy nezbytná. Tato částka by pak mohla být použita na něco efektivnějšího či například na spoření. Proto je potřeba opravdu zahrnout všechny položky a nesoustředit se pouze na ty, které se na první pohled jeví jako významné.

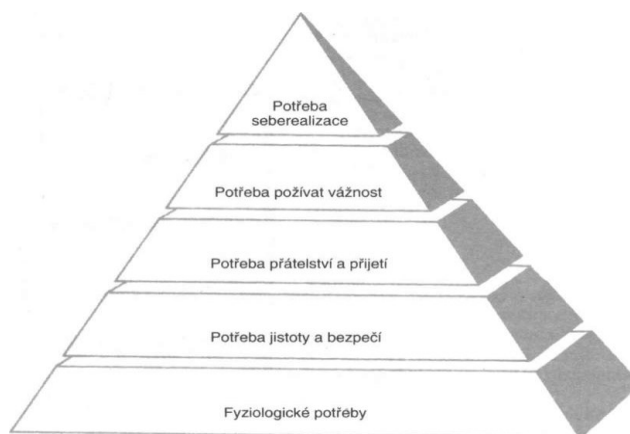
Rekapitulovat a analyzovat - pravidelně vyhodnocovat vstupy a výstupy osobního či rodinného rozpočtu, zvážit možné úpravy. Toto je velmi důležité. Analyzovat rozpočty minulé, jejich výsledky a dokázat s těmito informacemi pracovat. Jen tak nebudeme opakovat chyby, které jsme dělali v minulých obdobích.

Vytvářet rezervy - tyto části rozpočtu nám mohou pomoci uspokojit nečekané výdaje, které nastanou, popřípadě nenadálé situace či období, ve kterém by hrozilo, že výdaje mohou být větší než příjmy.

1.5 Motivace a finanční gramotnost

Nakonečný (2014, s. 35) popisuje motivaci jako proces, který energizuje lidské jednání a chování, a i když vychází z biologických zdrojů, je především procesem psychickým.

Motivace tedy určitým způsobem usměřňuje naše chování k tomu, abychom dosáhli cíle, kterého dosáhnout chceme. Budeme-li hovořit o motivaci se souvislostí s finanční gramotností, tak máme na mysli motivaci k tomu, aby člověk finančně zabezpečil sebe a svoji rodinu. Je potřeba mít dobrý pocit z práce, kterou vykonávám. Pokud naše práce a to, co děláme, přináší očekávání a splňuje účel, máme motivaci pokračovat a opakovat ty činnosti, které naplňují naše cíle. Tyto síly nás pak vnášejí dál a dál do pracovního procesu. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 34 - 37)

Obrázek 1 Pyramida potřeb

Podle Koontze (1998, s. 447)

Motivaci můžeme navodit ale i správným výchovným příkladem. Jestliže rodiče své potomky již od malička učí správnému finančnímu chování, je velmi pravděpodobné, že

dítě se později bude chovat podobně. Velmi důležité je, aby dítě mělo možnost si brzy vyzkoušet hospodařit s určitým finančním obnosem a také aby poznalo, že peníze nejsou věcí samozřejmou a je potřeba se o ně nějakým způsobem zasloužit. Toto všechno je samozřejmě důležité vnášet do dítěte postupně, s ohledem na jeho věk a rozumové schopnosti. Jen těžko bude dítě, které vždy dostalo všechno, co potřebovalo a nemuselo se učit tomu, že peníze je nutno rozložit tak, abychom pokryli všechny svoje potřeby a přání, chápat, že je potřeba vytvořit si nějakou finanční rezervu pro případ, že přijdou nečekané výdaje či doba, kdy nebude mít příjem jako obvykle. Pro správnou motivaci je tedy velmi důležité motivovat. To můžeme dělat tím, že budeme dítě povzbuzovat a kladně směřovat k určité činnosti. Na straně druhé ale můžeme motivovat i negativně, čímž způsobíme nechut' člověka dělat určitou činnost. Motivaci rozdělujeme na vnitřní a vnější. Vnitřní motivace vychází ze samotného jedince. Můžeme si zde představit například úsilí člověka, které vynaloží k tomu, aby dosáhl svého cíle. Vnější motivace potom vychází z okolí, tedy ze zdrojů, které nás obklopují. Může se jednat například o odměnu za něco, co člověk dokáže v podobě třeba pochvaly, medaile, něčeho, co si člověk přeje. Vnitřní motivace je velmi hybnou silou. Rozdíl mezi vnitřní a vnější motivací je potřeba vnímat jako relativní. Působí obojí a také obojí můžeme využívat. Je potřeba zdůraznit jedny nebo druhé aspekty motivace podle situace, věku a vyspělosti člověka. V případě dětí školního věku je potřeba využít motivace vnější k tomu, aby si dítě vytvořilo vlastní hodnoty a priority. (Hayes, 2003, s. 174)

1.6 FG dle Tomáše Bati

„Má-li muž vykonat svůj úkol dobře, musí mít schopnost hospodářsky myslet. Naši mužové neumějí hospodářsky myslet, neboť se tomu nikde nenaučili. Až do chvíle, kdy si vytvořili vlastní domácnost, pečovala o jejich hospodářské záležitosti maminka, chránící je z mateřské lásky před námahou a starostmi hospodářského uvažování. „Cekota, 2016, s. 262)

Tomáš Baťa také ukazuje na to, že je pozdě učit se ve 24 letech finanční gramotnosti. Říká, že čím dříve, tím lépe. Ten čas, který v tomto směru je zanedbán, jde jen těžce dohnat. Jeho názor je ten, že právě jmění a hospodaření s ním nás vychovává. Je důležité, aby od útlého věku spravovaly děti svůj majetek. Jako je tomu na západě. V Americe dle něj není pro otce šestiletý chlapec mladý na to, aby nebyl schopen a oprávněn mít svůj vlastní

majetek a ten určitým způsobem spravovat. Tomáš Baťa zastával názor, že hospodaření není pouhé šetření finančních prostředků, ale je to pouze negativní část hospodaření. Nejdůležitější je podle něj peníze dobře vydělat, potom dobře a moudře vydat a nakonec až šetřit. Tomáš Baťa říká, že příčinami krizí je morální bída. Žádné přelomy podle něj nejsou samy od sebe. Poukazuje mravní stanoviska k lidem, práci a veřejnému majetku. Nejhorší je podporovat bankrotáře, dělat dluhy, vyhazovat hodnoty za nic, pracovat, šetřit a učinit systém tak, aby práce byla výhodnější než mrhání a lenošení. Toto vše lze ale zejména osobním příkladem. (Cekota, 2016, s. 262-263)

2 VÝCHOVA DĚTÍ K FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Výchova je dle Brezinky (2001, s. 49 - 51) záměrnou činností. Svým počínáním se vychovávaný snaží dosáhnout určitého cíle. Tímto cílem je ovlivnit jednoho či více jedinců. Jedná se o sociální aktivitu. Jedná se formování kvalitní osobnosti, tímto jednáním se snaží vychovatel o zakořenění určitých znalostí, postojů a schopností ve vychovávaném. Jeho cílem je ale ovlivnit názory a přesvědčení vychovávaného.

Výchovou rozumíme utváření dítěte v osobnost, což je dlouhodobý proces, jenž je prvotním úkolem rodičů. Později se do tohoto procesu zapojují i jiní činitelé, mezi které mohou patřit například prarodiče, škola, vychovatelé apod. Jedná se o nesnadný úkol, který vyžaduje hodně trpělivosti a sebereflexe. Dítě od malička přirozeně učíme tomu, co je nejlepší, co cítíme, že je správné.

Vychovávat dítě znamená především respektovat jeho osobnost, přijmout její odlišnosti a zvláštnosti, ale především dítě milovat. Dnešní doba je jiná zejména změnami, jako jsou tendence přeceňovat hmotné statky, velmi důležitý a silný vliv techniky na člověka, ale také stále rostoucí anonymitou, bezohledností a izolací. Zároveň ale působí síly pozitivní. Zde můžeme vzpomenout například různá hnutí, která se snaží o celosvětový mír, boj proti hladu, snaha pomoci a také environmentální myšlení. Tento vývoj ale dělá výchovu těžší než kdykoliv jindy. Je těžké vychovat dítě tak, aby bylo vyrovnané? Je velmi těžké vychovat dítě tak, aby dokázalo sladit pomyslné zobáčky vah a na jedné straně měly vztah k pozitivním statkům, na straně druhé dokázaly uvědoměle v sobě pěstovat duchovní hodnoty. Velmi obdivuhodná je skutečnost, že dnešní rodiče se snaží o pečlivou výchovu svých dětí. Snaží se v nich rozvinout schopnost rozlišit dobro a zlo, podpořit tvořivé myšlení, které dokáže objevovat neustále nové a nové životní formy a prostory, snaží se, aby děti používaly logiku srdce, byly odolné a snášeli statečně krize a zklamání, byly optimistické, ochotné vyjádřit své pocity, schopny milovat a měly optimistický přístup k životu. (Prekop, Schweizer, 2008, s. 6 - 8)

Průcha (2005, s. 50) definuje výchovu jako záměrný proces, jehož cílem je působit na jedince dosáhnout u něj pozitivní změny ve vývoji.

Výchova je neodmyslitelná součást našeho života, je základem našeho chování, které nám předávají předchozí generace, připravuje nás na to, jak je správně chovat se k druhým,

k sobě samému, ke společnosti, ale i k přírodě. Výchova je základním vodítkem v našem životě. Kořeny z výchovy si neseme s sebou celý život a ty ovlivňují naše životy, aniž bychom si to možná uvědomovali.

Smyslem výchovy je dle Brezinky (1996, s. 14) získání takových osobnostních vlastností, které nám pomáhají vést samostatný a sociálně odpovědný život.

V procesu výchovy je nutné stejně jako v každé jiné činnosti stanovit si cíle, kterých chceme dosáhnout. Je třeba mít na paměti ale také to, že nám mohou do cesty vstoupit nejrůznější překážky, které nám dosažení cíle budou znesnadňovat. Podle Marádové a spol. (1992, s. 119) je potřeba nastavit takové cíle, které budou přiměřené jak vnějším, tak vnitřním podmínkám. V opačném případě by byla výchova jako proces ohrožena. Typickým příkladem může být situace, kdy rodiče nastavují cíle výchovy jen podle jejich představ, které jsou ovlivněny životními zkušenostmi, ve kterých jsou promítnuty nejrůznější společenské zřetele. Zde můžeme vzpomenout například otázky společenské prestiže, finanční výhodnost apod. Vnitřní podmínky dítěte pak bývají mnohdy opomíjeny a často jsou tak potlačovány tělesné předpoklady jedince, schopnosti, zájmy, koníčky. Stává se tak jen proto, že tyto předpoklady nejsou v souladu s požadavky rodičů.

Výchova by tak měla být střední cestou a kompromisem mezi požadavky a sny rodičů, ale měla by zároveň respektovat osobnost dítěte. Nemůžeme z našich dětí vytvořit jakési pomyslné figurky, které budou přesně podle našich představ, byť bude potlačována jejich osobnost.

2.1 Výchova dětí k finanční gramotnosti

Jedním ze základních znaků současné společnosti je skutečnost, že dítě si od počátku zvyká na konzumní styl života a s tím související chování. Pro dnešní dítě může být určitým způsobem neprůhledné to, jak rodiče vydělávají peníze. Dříve dítě vědělo, že tatínek dostal odměnu za to, že vyrobil kus nábytku či postavil zídku. Peníze šly z ruky do ruky. Bylo pro něj jednodušší pochopit, že rodiče dostávají peníze za konkrétní práci. Dokázalo si představit námahu, kterou musely rodiče vynaložit například v dílně či továrně. Mělo více možností pozorovat rodiče při práci, mělo možnost pozorovat výrobek či jeho vznik. Dnešní doma je po této stránce anonymnější. Tatínek nebo maminka někde něco dělá, ale dítě nemá šanci to poznat, natožpak si to osahat. A ve finále ani neví, co

rodič za svou pílí dostává, peníze se z velké části nevyplácí přímo, nýbrž bezhotovostně. Rovněž platby, které rodiče musí zaplatit, odchází přímo z konta. Zejména malé děti jsou tímto určitým způsobem ohroženy, protože neznají realitu. Ve skutečnosti si ale dítě uvědomuje hodnotu. Chce mít stejný tablet jako jeho kamarád, uvědomuje si, zda, či do jaké míry je pro rodiče důležité dobré auto, bydlení s exkluzivním vybavením nebo luxusní dovolená. (Prekop, Schweizer, 2008, s. 133)

Výchova je, jak již bylo zmíněno výše, základním úkolem rodičů a vychovatelů. Výchova k finanční gramotnosti je velmi důležitým druhem výchovy. Finance, peníze a nejrůznější finanční produkty jsou dnes každodenní součástí našeho života, provází nás téměř na každém kroku. Jsou velmi důležité, pro mnoho lidí jsou také jednou z hodnot umístěných na předních příčkách jejich hodnotového žebříčku. Rovněž se v posledních letech změnila skutečnost zadlužení domácností a postoj lidí k tomuto jevu. To již dnes není nic neobvyklého a mladá generace ji nevnímá tak negativně jako generace předchozí. Jestliže se chceme zabývat výchovou k finanční gramotnosti dítěte, zamysleme se nad tím, jakým způsobem ji můžeme dosáhnout. Snad každý rodič slyší od dítěte otázku, zda mu koupí to či ono. Co je správné? Kolik dítěti koupit? Mluvit s nimi o penězích a do jaké míry a od jakého věku seznamovat dítě s „finančním“ světem? Mělo by dítě znát skutečnosti ohledně rodinných financí?

Laniado (2002, s. 10) říká, že o financích se dítě z domova dozvídá stále. Rodiče před ním hovoří o penězích, byť i nepřímo, tedy v případech, kdy mezi sebou řeší úvěry, výdaje, dovolenou, plánují si nejrůznější věci a jejich financování. Děti si tyto informace určitým způsobem ukládají do své paměti a s těmito informacemi následně pracují. Vytváří si tak svůj vlastní obraz o penězích a nastavují si své vlastní hodnoty. Laniado zdůrazňuje, že dítě můžeme učit zásadám hospodaření s penězi až v případě, že sami máme k nim vlastní postoj a uspořádaný žebříček hodnot.

K tomu, abychom u dětí úspěšně zakořenili základní pilíře finanční gramotnosti, je potřeba u nich vybudovat vlastnosti, jako jsou sebekázeň, do které můžeme zahrnout například umění motivace, schopnost ovládnout své nálady, přemáhat lenost. Další neméně důležitou vlastností je střídmost. Střídmost chápeme jako určitou skromnost, kterou u dětí navodíme právě tak, že nekoupíme dítěti všechno, co by chtělo či co by si přálo. V případě absence některé z těchto dvou základních vlastností může dojít k narušení správného vývoje finanční gramotnosti. Velmi důležitý je také jejich vzor. Rodiče by měli jít příkladem ve své disciplíně v nejrůznějších oblastech svého života. Rovněž by měli ukázat dítěti cestu

v tom, jak ovládnout své nálady a také jak zacházet s penězi. Že je potřeba s rozmyslem plánovat každou, byť sebemenší investici, vytvářet si finanční rezervy. Je důležité mluvit s nimi o tom, co dělají a proč to tak dělají. (Eyre a Eyre, 2007, s. 66 – 67)

2.2 Výchova dítěte k hodnotám

„Hodnota je taková vlastnost, která se násobí a prohlubuje a vyznačuje se tím, že čím více ji projevujeme, tím více ji dostáváme.“(Eyre a Eyre, 2007, s. 13)

Hodnota může být jak hmatatelná, tak i pouze abstraktní. Může se jednat o konkrétní věc, ale naopak i o třeba uznávanou vlastnost člověka. Je důležité si uvědomit, že každý člověk má jinak nastavené priority a má jiné potřeby. Tyto potřeby se mohou v období života měnit na základě životních událostí a zkušeností.

Brezinka uvádí, že hodnotou rozumíme určitou tendenci dávat přednost určitým věcem či stavům před jinými. Výchova k hodnotám je tedy takový druh výchovy, kdy směřujeme vychovávaného k dávání přednosti jedné hodnotě před druhou. Hodnocení je základní duševní fenomén. Tendence hodnotit má každý z nás. To jak chápeme svět, je odrazem našeho osobního hodnotového žebříčku. Každý zdravě smýšlející člověk má vnitřně uspořádanou stupnici hodnot, která udává jejich důležitost. Tato stupnice se během života vyvíjí, mění a upravuje v důsledku životních prožitků a zkušeností. (Brezinka, 1996, s.118)

Výchova k hodnotám je významným úkolem nejen pro školu, ale především pro rodiny. Tento druh výchovy by neměl být cílený a zaměřovat se pouze na jednu hodnotu, ale musí probíhat kontinuálně v rámci výchovy a socializace jako komplexního celku. Většinou se děje, aniž by si ji jak vychovatelé, tak vychovávaní uvědomovali. Jde vlastně o jakési nevědomé předávání svých hodnot svým dětem. Tyto hodnoty pak dítě, ať už více či méně, uznává. (Eyre, Eyre, 2007, s. 10).

Hlavním úkolem rodičů je napomáhat přirozenému vývoji osobnosti dítěte k společenskému zařazení, samostatnosti, odpovědnosti a společenskému vyzrání osobnosti. (Brablcová, 1977, s. 123).

Dle Tomáška (1992, s. 100) by měly být hodnoty dětem předávány postupně a nenásilně. Nejvýznamnějším zdrojem hodnotové výchovy je rodina, až za ní stojí škola. Děje se tak z důvodu, že existuje určitá přirozená závislost dětí na svých rodičích a vychází z ní pro

děti specifické ctnosti, jako je láska, úcta, vděčnost a poslušnost. Systém fungování rodiny také velmi ovlivňuje hodnoty dětí. Pokud rodiče plní své poslání, stávají se pro své děti ideálem, který je přirozeně následován.

2.3 Výchova dítěte k zodpovědnosti

Odpovědnost. Toto slovo můžeme chápat jako jakési ručení člověka za své nebo cizí jednání, za určitou věc či počin. Odpovědnost se tedy vždycky vztahuje k něčemu. Odpovědnost jako takovou můžeme rozdělit do tří rovin:

- odpovědnost vůči sobě samému – osobní rovina, ručím sám za sebe a za své jednání a chování
- odpovědnost vůči druhým lidem – můžeme nazvat také odpovědností sociální či společenskou
- odpovědnost vůči autoritě – autoritou zde rozumíme někoho, koho uznáváme a kdo nás určitým způsobem přesahuje

odpovědnost je určitý postoj, který je v nás zakořeněný, je jakousi základnou či pohotovostí a připraveností určitým způsobem jednat. Nebývá vztahován pouze na určité situace, ale na celé chování. Odpovědnost je potřeba k tomu, aby dítě, potažmo dospělý člověk, bylo schopno přijmout úkoly či závazky. Jak ale naučit dítě být zodpovědný k sobě a k druhým? Princip výchovy, který je postaven na správné odměně a trestu je účinný zejména k vytváření určitých návyků, ale k výchově k zodpovědnosti to zdaleka nestačí. Je důležité a efektivní posilovat v dětech všechno nesobecké a směřovat je tak, aby přijímalo práva a zájmy lidí kolem sebe. Velmi účinným prostředkem bývá situace, kdy vychovatelé dokáží negativní situaci obrátit v pozitivní zážitek. U dětí školního věku je velmi mnoho příležitostí, jak vést děti k prosociálnímu chování. Velmi významným prostředkem výchovy a působení na děti v tomto směru jsou zejména obyčejné hovory v kruhu rodiny, v němž každý můžeme svěřit své poznatky, zkušenosti a názory. Výchovu k odpovědnosti nelze praktikovat příkazem, trestem, strachem, ale má naopak přinést vychovávaném vnitřní uspokojení, pocit, že to, co dělá, dělá správně. Odpovědnost je celkový postoj k životu samému a to nejúčinnější, co může být, je osobní příklad vychovatele, tedy situace, kdy vychovávaný přijímá automaticky postoj vychovatele a sám se s ním ztotožňuje. Vychovatel je pro něj příkladem, který se snaží napodobit. Toto se děje automaticky, vychovávaný nad tím ani příliš nebádá. K odpovědnosti vychováváme tedy

celým svým chováním. Vychovávat k odpovědnosti můžeme tedy pouze v případě, jsme-li sami zodpovědní. (Matějček, 1996, s. 102 - 104)

2.4 Výchova k zájmu o práci

Práce je jedním ze základních prvků dnešní doby, je základním nástrojem k zabezpečení svých životních potřeb. Jde ruku v ruce s úspěšností. Chceme-li být v dnešní době úspěšní, musíme pracovat. Společnost to po nás vyžaduje. Práce je odrazem určité společenské prestiže. Budeme-li se bavit o tom, jak naučit dítě zájmu o práci, je třeba začít od jednoduchých úkolů již v raném věku. I malé dítě by mělo mít své povinnosti. Může to být zpočátku jednoduchý úkol jakožto uklidit si hračky v pokojíku, pomáhat s jednoduchými úkoly v domácnosti, ale v pozdějším věku můžeme rovněž motivovat dítě tím, že bude-li pracovat, vydělá si své peníze, za které si může koupit něco, co mu my nekoupíme. To vše samozřejmě musíme dělat s ohledem na věk a schopnosti dítěte. Mnoho se dnes klade důraz na podporu sebevědomí a chválu při výchově. Je nutno podotknout, že sebevědomí ale vzniká především při tom, když přispějeme ke společné věci, kterou vnímáme jakou dobrou. Pokud děti neznají své místo a nepřispívají vlastní prací, vyvstává riziko, že si sami o sobě vytvoří nesprávný obraz, určitou bublinu, která ale splaskne hned, jakmile se děti vzdálí od rodičů do velkého světa. Je tedy potřeba, aby si děti nenásilně a postupně zvykaly na povinnosti a úkoly, které si následně přivlastní a osvojí. Postupem času je dělají automaticky a ani nepřemýšlí, že by je dělat neměly. Ty děti, které byly zvyklé na to, že musely doma přiložit ruku k dílu, pomáhat rodičům a měly pravidelné povinnosti, které musely splnit, nebudou mít problém pracovat. Bude to pro ně rutinní a běžné. Při rozdělování úkolů je vhodné dát dětem především takové úkoly, které je baví, aby je jejich plnění těšilo a uspokojovalo, ale naopak přidat i díl úkolů, které nedělají úplně s radostí, aby byly připraveny na to, že v životě budou muset dělat i věci, které je třeba úplně nebaví. (Biddulph, 2006, s. 82)

Podíváme-li se na dnešního průměrně vzdělaného člověka, který pracuje, můžeme v něm spatřit společné znaky v jeho výchově. Narodí se dítě, jde do školy. Rodiče se snaží o to, aby jejich ratolest měla co možná nejlepší školní výsledky, protože to je cesta, která vede do budoucna k dobré práci. Dobrá práce zajistí podle mnohých „šťastný život“. Ano, téměř každý rodič si přeje, aby jeho dítě mělo dobré výsledky ve škole a později dobrou práci.

Když my, coby rodiče, radíme našim dětem, aby „chodily do školy, pilně studovaly a sehnaly si dobrou práci“, často to děláme z určitého kulturního zvyku. Vždycky to bylo to správné. (Kiyosaki, 2005, s. 8 - 10)

Rodina vytváří psychiku dítěte především prostřednictvím rodičů a jejich příkladem. Budeme-li hovořit o práci, nemůžeme mít na mysli práci fyzickou či vydělávání peněz. Práce v tomto věku je pro děti především škola a jejich školní úspěchy. Z tohoto důvodu bychom měli brát jeho školní povinnosti jako ty vlastní. Vedle již zmíněného osobního příkladu a vlivu vychovatele na vychovávaného, můžeme hovořit i o motivaci. Motivaci za dobré školní výsledky. Je ale velmi důležité, aby dítě dokázalo pochopit, že v životě je důležité pracovat. To můžeme postupně docílit tak, že dítě zapojíme do běžných domácích činností a vyvolat v něm tak o práci zájem. K tomu je potřeba určité vynalézavosti a motivaci rodičů. Mnohdy jsou tyto práce pro děti nudné, mohou je vnímat jako nesmyslné či zbytečné, přesto je však potřeba, aby postupně pochopili jejich nezbytnost. I zde musíme být velmi obezřetní, co se příkazů týče. Je vhodné střídat prosbu s příkazem tak, abychom probouzely v dětech vlastní iniciativu a oni tak postupně konaly tyto práce z vlastní vůle. Velmi nevhodné je také pravidelné ukládání dítěti práci za trest. (Ldort, 2010, s. 117 - 122)

2.5 Výchova dítěte k přístupu k financím

Peníze patří neodmyslitelně k našemu životu. Potřebujeme je, abychom mohli pokrýt základní životní hodnoty. Jsou platidlem, dovolují nám obstarat si to, co potřebujeme, ale i to, co si přejeme. V dávné minulosti peníze nebyly potřeba, protože to, co si lidé vypěstovali či ulovili, to také spotřebovali. Postupem času se ale lidé začali dělat lidé i jiné věci, které nepatřili k primárnímu obstarávání základních životních potřeb a to je donutilo, obstarat si tyto prostředky jinak. Zde můžeme hovořit o počátku směny potravy či zboží. Zpočátku toto fungovalo na principu výměnného obchodu, později se ale toto vyvíjelo dál a vznikly peníze. (James E. Stowers, 1996, s. 21 - 22)

2.6 Kapesné jako výchovný prostředek

Naučit dítě poznávat hodnotu peněz je jedním ze základních cílů výchovy. Prostředkem, jak toho dosáhnout je to, že svým dětem dáváme k dispozici určitou částku peněz na dané období. Této částce říkáme kapesné. Za tyto peníze si děti mohou kupovat nejrůznější věci, ať už více, či méně potřebné. Tyto peníze by ale neměly být podmíněny něčím, ani naopak by jim neměly být odebrány v důsledku trestu. Je potřeba děti naučit znát hodnotu peněz. To jde ale ruku v ruce s tím, aby si děti dokázaly srovnat, co je pro ně v životě důležité a nastavili svůj žebříček hodnot. Je potřeba ukázat dětem, nejlépe svým příkladem, že peníze jsou v životě velmi důležitou hodnotou, ne však zdaleka nejdůležitější. (Kopřiva, et al., 2005, s. 146)

Kapesné můžeme vnímat jako určitý odraz přístupu rodičů k financím. Funkcí kapesného je především vzbudit v dětech zodpovědný přístup k financím, ale také naučit děti s určitými prostředky efektivně hospodařit. Někteří rodiče se snaží ochraňovat své potomky před nejrůznějšími nástrahami dnešní doby. Tito zpravidla nebývají zastánci kapesného pro své děti. Dále jsou i rodiče, kteří sami mají problém s hospodařením a nejsou naučeni peníze šetřit. Mají problém ten, že mají-li nějaké volné prostředky, svádí je to koupit si něco, co až tolik nepotřebují a to je jeden z důvodů, proč svým dětem nedávají kapesné. Aby neutratily. (Jungwrichtová, 2013, s. 80 - 81)

Dáváme-li dětem kapesné, je potřeba, abychom byli obezřetní a kapesné se neobrátilo proti dospělým v tom smyslu, že děti budou nabývat pocitu, že peníze odráží lásku rodičů. Finanční prostředky, které mají děti k dispozici, musí sloužit opravdu pouze k tomu, aby se učily efektivně a správně hospodařit. Neměly by být ničím výrazně podmíněny. Ani by zároveň neměly být omezeny v případě, že dítě nedělá, co má a chceme jej potrestat. Kapesné by v každém případě mělo sloužit k tomu, abychom děti naučili správně rozdělovat finance. Co se částky kapesného týče, měla by být úměrná věku a potřebám dítěte, měla by sloužit k nákupu různých drobných věcí. Tato částka by ale zároveň měla být i určitým způsobem omezená a donutit dítě stanovit si, co je pro něj důležité a co mít nemusí. Dítě by si mělo stanovit plán, co si za kapesné koupí, popřípadě na co bude šetřit. Laniado apeluje na to, abychom naučili děti základních pět počinů, a sice jak peníze vydělat, za co utratit, jak spořit, jak si půjčovat a v neposlední řadě, jak je rozdělovat. (Laniado, 2002, s. 105 - 107).

3 VÝUKA FINANČNÍ GRAMOTNOSTI NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Ještě generace rodičů současných školáků zpravidla nepodstupovala na základní škole systematizovanou výuku z oblasti financí a finanční gramotnosti jako takové. V dnešní době se tyto schopnosti a znalosti jeví jako velmi žádoucí a důležité. Dle Kašové a Istenčina by mohla u rodičů školáků vedle pochybnosti o smyslu výuky FG ve škole, nastat i jistá neopodstatněná obava z toho, že škola bude příliš nahlížet do osobních záležitostí rodiny a tím dojde k určité ztrátě soukromých věcí rodiny. Autoři ale zároveň ukazují na skutečnost, že výchova z této oblasti má právě základ v rodině jako takové a ta tvoří jádro finanční gramotnosti a znalostí dětí. (Kašová a Istenčin, 2011, s. 7)

Na danou problematiku byl uskutečněn výzkum, jehož autorem bylo ministerstvo financí. Výsledky z tohoto výzkumu vyzradily velmi vysokou zadluženosti českých domácností a s tím rostoucí potřebu zvýšení úrovně vzdělávání z této oblasti. Ta by měla být nástrojem ke zvýšení finančních znalostí a toto je často označováno jako účinný nástroj primární prevence proti negativním dopadům zadlužování. (MŠMT, 2010a)

V roce 2010 byla schválena Národní strategie vzdělávání z finanční oblasti. Byla učiněna opatření, které mají vést ke zvýšení úrovně FG občanů České republiky. Tato opatření byla uložena ministerstvu sociálních věcí, školství, mládeže a tělovýchovy a také ministerstvu financí, průmyslu a obchodu. Všechna tato opatření by neměla odporovat standardům členských států Evropské unie. (MŠMT, ©2010a)

Současné finanční vzdělávání, které probíhá na základních školách, se zabývá tím, aby byla co nejvíce zvýšena finanční gramotnost žáků. Je kladem důraz na to, aby se nejednalo o pouhé biflování pojmů z finanční oblasti či znalost finančních produktů, ale aby žáci dokázali a učili se zodpovědně a s rozvahou spravovat své budoucí i stávající finanční prostředky, které mají či budou mít k dispozici. Tato zodpovědnost je výsledkem vyhodnocení, znalostí rizik, i schopností vytvořit si svůj vlastní finanční rozpočet. (Šípková, 2011, s. 11)

Výuka finanční gramotnosti má v České republice má svoji vlastní koncepci, kterou upravuje dokument Národní strategie finančního vzdělávání, který je schválen vládou. Tento dokument se zabývá zejména významem vzdělávání v oblasti finanční a tím, jako roli odehrávají jednotlivé subjekty v tomto vzdělávání. Upravuje a předkládá plán, který je stanoven pro vzdělávání ve finanční oblasti. (Hesová 2013, s. 5)

Pro výuku FG jsou nastaveny tzv. Standardy finanční gramotnosti, ve kterých je nastaven žádoucí dosažený stav finanční gramotnosti u žáků. Výstupy, které právě tyto standardy určují a předjímají, najdeme ve čtyřech tematických okruzích. Mezi tyto okruhy patří finance, finanční produkty, práva spotřebitele a hospodaření v domácnosti. Tyto okruhy jsou pak zařazeny do učiva, jež upravuje Rámcový vzdělávací program. Finanční gramotnost se tak stává povinnou součástí učiva na základních školách. Ve výše uvedeném rámcovém vzdělávacím programu tak můžeme najít témata FG v těchto jednotlivých okruzích. „Člověk a jeho svět“, vyučující se na prvním stupni základní školy, a dále pak „Výchova k občanství“ na stupni druhém. Předpokládá se, že finanční gramotnost se bude vyučovat i jako součást předmětu „Matematika a její aplikace“ ale také „Informační a komunikační technologie“. Takto je potřeba zavádět výuku finanční gramotnosti rovněž do jednotlivých vzdělávacích programů. (Hesová, 2013, s. 5 - 6)

3.1 Základní pilíře vzdělávání v Národní strategii finančního vzdělávání

Vzdělávání, které se zabývá finanční oblastí, je rozděleno na dvě části:

- Počáteční vzdělávání - zde patří předškolní, základní a střední vzdělávání, dále potom vzdělávání uskutečňované na konzervatořích a vyšších odborných školách, které je upravováno zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání – tedy tzv. školským zákonem a dále také vzděláváním na vysokých školách a akademiích, které upravuje zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách.
- Další vzdělávání – kde patří takové vzdělávací programy, které nejsou zařazeny do počátečního vzdělání, můžeme je označit také jako celoživotní vzdělávání.

Všechny tyto výše uvedené druhy vzdělávání sou součástí našeho systému finančního vzdělávání, jejich úkolem je zvyšovat finanční gramotnost, ať už máme na mysli znalosti základní, ale i znalosti finančních produktů či služeb. (MF, 2010, s. 12)

3.2 Vývoj výuky finanční gramotnosti na základních školách

V roce 2005 byl nastaven systém výuky v této oblasti. Tuto upravovalo usnesení vlády České republiky č. 1594, které nabylo platnosti v prosinci 2005. V následujícím roce bylo Českou bankovní asociací zpracováno šetření, které se týkalo finančního vzdělávání. Toto se zabývalo zejména postojem občanů české republiky k této problematice. V témže roce byla zřízena tzv. „Pracovní skupina pro finanční vzdělávání“, kterou řídilo ministerstvo financí ČR. Tuto skupiny tvořili, jak zástupci státu, tak nejrůznějších spotřebitelských organizací, expertů na vzdělávání, ale i profesních asociací. Úkolem této skupiny bylo projednat Standardy finanční gramotnosti a Strategii finančního vzdělávání. V dalším roce byl ministerstvem financí zpracován výzkum na téma finančního vzdělávání, jehož cílem bylo zjistit, jaké postoje mají občané České republiky k této problematice, ale také jakou mají potřebu se v této oblasti vzdělávat. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2007 vydalo Standardy FG a tímto je postupně začalo zařazovat do rámcového vzdělávacího programu. Podpora vzdělávání v této oblasti byla jednou z priorit, které patřily do výzev Evropského sociálního fondu. V roce 2008 byla vytvořena skupina INFE – což byla skupina, pro podporu finančního vzdělávání. Cílem této skupiny bylo zvýšení celosvětového povědomí finanční gramotnosti, ale také o důležitosti jejího zvyšování. Došlo k vytvoření webového rozcestníku, který sloužil jako zdroj informací z této oblasti, podpoře aktivit INFE. Národním ústavem odborného vzdělávání byla vydána příručka pro učitele „FG – obsah a příklady z praxe škol“. Národní institut dalšího vzdělávání zahájil další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti finanční gramotnosti. Lektorské obsazení zajišťovala mimo jiné Česká národní banka. V roce 2009 byla vydána příručka sloužící pro pedagogy „Finanční gramotnost – úlohy a metodika“. Zároveň byl Českou národní bankou vytvořen tým vzdělávání FG. Úkolem tohoto týmu je zvyšovat jak finanční, tak ekonomickou gramotnost občanů české republiky, ale jeho úkolem byla i podporovat subjekty, které budou tyto cíle naplňovat. Další stěžejní aktivitou v následujícím roce bylo testování FG obyvatel České republiky, jež realizovala pracovní skupina. Bylo ale zrealizováno i měření na úrovni mezinárodní. Z tohoto roku, konkrétně ze dne 10. Května 2010 pochází usnesení vlády č. 338 o Národní strategii finančního vzdělávání. Toto usnesení má dvě základní funkce. První z nich je, že schvaluje Národní strategii finančního vzdělávání, druhou ukládá ministerstvu sociálních věcí, vnitra průmyslu a obchodu a školství, mládeže a tělovýchovy činit taková opatření, která povedou ke zvyšování finanční gramotnosti občanů České republiky. Tato musí být v souladu se

standards a trendy, které jsou obvyklé na poli EU. (spol. dokument MF, MPO, MŠMT, 2007, s. 11)

3.3 Standardy finanční gramotnosti

V rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání se nesetkáme přímo s pojmem finanční gramotnost, ale tato problematika je přímou součástí jiných vzdělávacích oborů, jako je například Výchova k občanství, Člověk a svět práce. Tento problém ale řeší i matematika, kde je kladen důraz na aplikační úlohy a řešení situací spojené s každodenním životem, zejména v oboru Matematika a její aplikace. Dominantní úlohou jsou řešení problémů v běžném životě, odpovědnost za svá rozhodnutí, ale například i aktivisty, které jsou nezbytné k realizaci podnikatelských záměrů. Obecně do klíčových kompetencí spadá všechno to, co můžeme najít v definici finanční gramotnosti. Již v roce 2006 upozornila Česká národní banka na neuspokojivou situaci ve finanční gramotnosti občanů ČR. Teprve o čtyři roky později, na základě rozsáhlého průzkumu ohledně úrovně FG, kdy se potvrdily dosavadní obavy o nízké úrovni finančních znalostí a schopností občanů, rozhodla se vláda ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy uložit a postupně zapracovat toto téma do vyučovacích osnov všech stupňů škol. Pro základní školy existují v této chvíli dva standardy FG, tedy pro první a druhý stupeň základních škol. FG je tak tématem globální úrovně a to již několik let. Naše národní strategie pochází z Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD). Obecnou snahou, co se výuky FG týče je, aby měla praktický rozměr. Jedná se o to, aby každý jedinec co nejlépe dokázal řešit problémy spojené s financemi, ale také, aby dokázal myslet na budoucnost. Velmi dobře osvědčenou je simulace běžné události, která může v životě nastat, jako například to, jak financovat různé potřeby, či jak se dostat do dluhové pasti a podobně. (spol. dokument MF, MŠMT, MMT, 2007, s. 12)

Vzdělávání ve finanční oblasti je interdisciplinární. Integruje obory společenskovední povahy, matematické a ICT. Nemělo by se zapomínat na to, že FG je vázána na zodpovědný přístup k životu, ke každodennímu uplatňování svých práv a uměním kriticky zhodnotit informace. Velmi důležité jsou též hodnoty a postoje.

3.4 Kurikulum vzdělávání

Maňák, Janík a Švec (2008, s. 7) vymezili obecnější pojetí kurikula. Podle nich můžeme kurikulum chápat jako obsah vzdělávání, tedy učivo, a v širším slova smyslu jako proces a osvojování si učiva. Tedy jde o veškeré zkušenosti žáka, které nabývá ve školském vzdělávacím systému a činnosti, které jsou spojeny s osvojováním si učiva. Tito autoři rovněž upozornili na složitost tohoto pojmu a poukázali na dva protikladné modely celého kurikula. Tedy kurikulum vstřícné a zprostředkující.

Spilková (2009, s. 148) ve své publikaci uvádí, že změna obsahu výuky vychází z nových vzdělávacích obsahů, na které se zaměřují kurikulární dokumenty v Evropě a České Republice. Tyto změny se však netýkají jen obsahu výuky, ale celého procesu. V minulosti byly za hlavní cíle považovány vědomosti a dovednosti, dnes je celé učivo a jeho obsah uspořádán do jednotlivých oblastí, které jsou pak integrovány do vzdělávacích oborů. Cílem výuky jsou tedy znalosti, dovednosti, hodnoty, postoje, názory, návyky, strategie a přesvědčení.

Dospívající žáci projevují svoji iniciativu, mají své vlastní nápady, které obhajují. Snaží se stanovit si své vlastní cíle a těch následně dosáhnout. Vybírají si své vlastní prostředky a pracují s nimi. Učí se sladit si své vlastní cíle se svými povinnostmi, určují si své vlastní priority a ty pak dodržují. Musí se učit zvládat své vlastní emoce, neukvapovat svá rozhodnutí, pracovat na svých vlastních mezilidských vztazích, bilancovat a z toho potom brát ponaučení pro další postupy a jednání. Jedním z nejdůležitějších a klíčových úkolů je naučit se učit. Předpokladem k tomu je to, že poznají sami sebe. (Hrbáčková, 2010, s. 20-23)

Abychom mohli cíleně praktikovat výuku finanční gramotnosti, je potřeba, aby učitelé rozuměli rámci finančního vzdělávání. Dle toho pak mohou zvážit, jak tuto výuku realizovat v praxi, do jakých předmětů ji zahrnout a jakou metodu využívat při její výuce. Stěžejní publikací, jež se touto problematikou zabývá, je Gramotnosti ve vzdělávání, jež byla vydána v roce 2010 výzkumným ústavem pedagogickým v Praze. Mimo jiné zde čtenář najde v kapitole finanční gramotnosti také shrnutí analýzy RVP ZV, která upozorňuje na souvislosti FG a některých jiných vzdělávacích oborů, jako je např. Člověk a jeho svět, Výchova k občanství a Člověk, svět a práce.

3.5 Škola jako zprostředkovatel hodnot

Zásadní otázka, kterou si kladou téměř všichni autoři, kteří se zabývají problematikou vztahu školy a hodnot je, jaký má mít škola vztah k hodnotám. Zda má být neutrální, či naopak hodnoty zprostředkovávat. Pokud ano, jaké hodnoty má tedy vyzdvihnout? Kdo je určí a jsou pro všechny stejné? Tato otázka je úzce spjata s funkcí současné školy v kontextu celospolečenském. Zda vůbec smí a má se snažit působit na své žáky hodnotově. Škola ale nemůže být zcela logicky hodnotově neutrální již proto, že zprostředkovává informace, které mají pro každého žáka nějaký význam. Nemůže tedy být zcela hodnotově neutrální, hodnoty předává alespoň implicitně. Jestliže je pro nás vzdělání hodnotou a škola institucí, která tuto hodnotu naplňuje, stávají se škola i vzdělání hodnotou. Škola tedy je instituce, která spoluvytváří hodnoty. Žáci jsou směřováni z nižšího stupínku po vyšší. Hodnotové problémy jsou důležité při zrání osobnosti, zejména v dospívání. (Walterová, 2004, s. 154-155)

3.6 Proč vůbec vyučovat Finanční gramotnost?

V posledních dvaceti letech můžeme pozorovat velký a nebývalý nárůst rozvoje finančních služeb a vedle toho můžeme pozorovat i změnu v chování české populace. Tradiční a konzervativní postoj k úsporám je najednou jiný, mění se i pohled na zadlužování obyvatel. Toto jde zákonitě ruku v ruce se začleňováním občanů české republiky do světa moderní tržní ekonomiky. To vše má však svá velká rizika a úskalí a najednou je potřeba alespoň základní orientace obyvatel ve finančním světě. Bez těch totiž není možné činit správná rozhodnutí při spravování svých vlastních i rodinných financí, sestavování rozpočtu a správě majetku. Toto je důležité jednak v situaci, kdy potřebuje jednotlivý člověk či rodina jako základ naší společnosti peníze půjčit, ale i pro situaci, kdy je potřeba vydělané či našetřené prostředky nějak zhodnotit a investovat. Vzdělávání v této oblasti se z výše uvedených důvodů jeví jako nezbytná a důležitá priorita v našem českém vzdělávacím systému. O tom, jak důležitá priorita finanční gramotnost je, svědčí pozornosti, jakou ji věnují v zemích OECD a EU, zejména v USA, Velké Británii, Austrálii, Irské republice, Holandsku, Kanadě) Odborníci z těchto zemí varují na nepřipravenost žáků a studentů na správné nakládání s finančními prostředky, s osobním rozpočtem a na rozhodnutí, která se týkají finanční problematiky, která je v životě čekají. Tímto je ohrožena zejména mladá generace, která je na rozdíl

od předchozích méně konzervativní, více ochotná riskovat a tím více náchylná k riziku. (Šedřová, 2009, s. 136-138)

3.7 Metody podporující rozvoj finanční gramotnosti

Vzdělávání ve finanční oblasti je dle Hesové a Zelendové (2011, s. 48 - 50) velmi specifické. Finanční svět je dynamický, velmi rychle se mění. Ten, kdo chce vyučovat FG, musí velmi často reagovat a svůj vzdělávací obsah velmi často aktualizovat, jelikož se v této oblasti často mění zákony, výše daní, finanční produkty apod. Úkolem učitele je zejména rozvíjet finanční dovednosti a naučit učící se správně finančně myslet. Mělo by vycházet ze situací v běžném životě. Mezi vhodné metody výuky můžeme zařadit:

- Metody monologické - mezi které patří vysvětlování, výklad, popis či přednáška
- Metody dialogické - rozhovor, dialog, diskuze
- Metody situační - v níž jsou účastníci konfrontováni s konkrétním popisem příkladu
- Metody inscenační - převzetí určené role v divadelním smyslu
- Metody heuristické - metoda pokus omyl
- Metody práce s textem - založena na zpracování textových informací, díky nimž získáme nové znalosti
- Didaktické hry a soutěže – aktivizační metoda navozující motivaci

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 TEORIE VÝZKUMU

TÉMA: Faktory ovlivňující finanční gramotnost dětí ZŠ

Výše podaná deskripce problematiky finanční gramotnosti dospívajících dětí kromě vymezení samotného pojmosloví a ilustrace souvisejících fenoménů rovněž poskytuje teoretickou základnu pro vlastní výzkum.

4.1 Výzkumný problém a cíl

Z oblasti našeho zájmu se v intencích relačního, respektive deskriptivního zkoumání profiloval výzkumný problém, který lze charakterizovat následujícími otázkami:

Jaká je úroveň ekonomických znalostí žáků devátých tříd?

Jaká je úroveň ekonomicky odpovědného chování žáků devátých tříd?

Jaké jsou zdroje získávání informací k problematice ekonomiky?

Hlavním cílem naší práce je zjistit úroveň finanční gramotnosti dětí ZŠ. Více než na deklarativní znalosti finančních pojmů, se zaměřujeme na jejich finanční chování, smýšlení a zacházení s financemi. Tyto znalosti a schopnosti vycházejí právě z finanční gramotnosti. Smyslem této práce je tedy identifikovat faktory, které toto chování a smýšlení dětí ovlivňují a do jaké míry. Informace získané sběrem dat jsou rozčleněny jednak pro potřeby relačního výzkumu, pro jehož účely stanovíme hypotézy, a jednak pro potřeby deskriptivního výzkumu. Výsledky obou typů výzkumu jsou níže prezentovány.

4.1.1 Hypotézy

Problematika finanční gramotnosti dospívajících nás kromě obecného pohledu zajímá také v rovině závislosti například s rodinným zázemím. V přípravné fázi výzkumu byly tedy pro relační výzkumný problém stanoveny následující pracovní hypotézy:

- a) Předpokládáme, že existují statisticky významné rozdíly v úrovni finančních znalostí z hlediska příslušnosti k pohlaví
- b) Předpokládáme, že existují statisticky významné rozdíly v úrovni finančních znalostí podle nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů.
- c) Předpokládáme, že existují statisticky významné rozdíly v úrovni finančních znalostí ve vztahu k navštěvované škole.

4.1.2 Charakteristika proměnných

Výše popsané faktory ovlivňující ekonomicky odpovědné chování mladých lidí tvoří teoretický základ pro naše empirické zkoumání, a tedy i pro identifikaci konkrétních proměnných.

Nezávisle proměnná:

- Příslušnost k pohlaví se podle našeho názoru dosti zřetelně promítá v období pubescence do jednání mladých lidí, a tedy i do ekonomického chování. Usuzujeme tak na zdrženlivější a odpovědnější projevy dívek než u chlapců.
- Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů považujeme rovněž za významný faktor, který ovlivňuje nakládání s peněžními prostředky dětí, ale už i jejich samotné smýšlení o ekonomických statcích. Zde předpokládáme, že u dětí rodičů s vyšším dosaženým vzděláním lze nalézt vzorce odpovědnějšího chování, než je tomu u dětí rodičů s nižším vzděláním.
- Navštěvovaná škola, její lokalita, velikost a složení žáků může být také významným faktorem, který ovlivní finanční smýšlení a znalosti jednotlivých žáků. Naš výzkum jsme realizovali v různých městech či vesnicích ve zlínském a jihomoravském kraji, které se lišily jak počtem obyvatel ve městě, kde se nachází, tak počtem žáků v dané škole.

Závisle proměnná:

- Úroveň finančních znalostí dosažená na základě výsledku dotazníkového šetření považujeme za hodnotu, na jejíž velikosti se mimo jiné podílejí faktory uvedené výše jako nezávisle proměnné.

4.2 Charakteristika a časový plán výzkumu

Výzkumný problém a požadavky na výsledek výzkumu předurčují užití techniky a postupů k zajištění stanovených cílů. Charakteristiku našeho výzkumu lze stručně popsat následujícími body:

- Kvantitativní, aplikovaný, empirický výzkum
- Relační + popisný výzkumný problém
- Dostupný výběr – žáci devátých ročníků vybraných základních škol
- Technika – dotazník, následná analýza dat

- Předpokládaný rozsah cca 200 respondentů

Osobní zaujetí problematikou finanční gramotnosti dospívajících lze považovat za dlouhodobější záležitost. Vymezení, zpracování tématu a jeho přetavení do nynější podoby souvisí se zadáním diplomové práce. Výzkum probíhal v následujících fázích:

- Vymezení tématu, stanovení výzkumného problému, rešerše odpovídající odborné literatury – červenec, srpen 2016
- Ucelení výzkumného nástroje, volba metodiky výzkumných technik (září 2016)
- Zajištění realizace výzkumu, výběr škol a oslovení jejich odpovědných pracovníků (září – říjen 2016)
- Zpracování předvýzkumu a jeho realizace (říjen 2016)
- Úprava výzkumného nástroje na základě vyhodnocení dat a zpětné vazby respondentů v předvýzkumu (říjen 2016)
- Realizace hlavního výzkumu, administrace dotazníků a jejich sběr (listopad – prosinec 2016)
- Zpracování dat získaných v dotazníkovém šetření, jejich analýza, ověřování hypotéz a jejich statické zpracování (leden – únor 2017)
- Interpretace dat a závěry výzkumného šetření (březen 2017)

4.2.1 Ověření kvality výzkumného nástroje

Nutnost ověření kvality výzkumného nástroje nás vedla k uskutečnění předvýzkumu a pilotáže. Bylo tedy potřeba zjistit, zda jsou jednotlivé položky v dotazníku srozumitelné, jednoznačné, zda respondenti chápou jejich význam a samozřejmě rovněž zda tímto nástrojem dosáhneme výzkumného cíle, tj. zda získáme data, pomocí nichž zodpovíme na výzkumné otázky. Tento předvýzkum byl realizován zcela za naší přítomnosti. Celkem se jej zúčastnilo 22 respondentů, z toho deset chlapců a dvanáct dívek. Všichni respondenti byli ze základní školy. Toto šetření následně neprokázalo žádné závažné chyby či nedostatky v našem výzkumném nástroji, nicméně na základě zpětné vazby od žáků jsme přistoupili k úpravě některých položek:

Otázka č. 5 – Zda dostávají děti od svých rodičů kapesné, byla rozšířena o odpovědi „dostávám pravidelně“ a „dostávám nepravidelně“

Otázka č. 8 – kde se ptáme, zda si respondenti šetří ze svého kapesného, jsme přidali možnost odpovědět „část šetřím, část utratím“.

4.3 Metoda

Hodnota výzkumu závisí na hodnotách odpovědí ze strany respondentů. Primární cíl spočíval tedy v zajištění ochoty respondentů spolupracovat a v dosažení jejich odpovědného přístupu vůbec. Pro splnění těchto aspektů, a také kvůli zajištění maximální návratnosti dotazníků jsme sběr dat situovali do vyučovacích hodin. Uvědomujeme si riziko narušování výuky, nicméně všichni oslovení odpovědní pracovníci škol souhlasili s provedením našeho výzkumu v době vyučování. Pro docílení jednotnosti povahy odpovědí, jsou v dotazníku užity především uzavřené a škálové typy otázek.

Na jedné ze škol jsme se hlavního výzkumu zúčastnili osobně a přepracovaný dotazník byl shledán jako vhodný a kvalitní nástroj ke zkoumání stanovených jevů. Na základě toho byl zahájen sběr dat i pomocí administrátorů (učitelů) na ostatních školách. Ve všech případech, kdy došlo ke sběru dat za pomoci administrátorů, byl k tomuto účelu poskytnut komentář k vyplňování dotazníku a pro zajištění anonymity také urna na odkládání dotazníků. Při vyhodnocování dotazníků nebyly zjištěny žádné rozdíly v přístupu respondentů v závislosti na osobním či administrátorském zadávání dotazníků.

4.3.1 Konstrukce výzkumného nástroje

Potřebu jednotnosti odpovědí jsme naplnili zařazením uzavřených a škálových otázek, přičemž sudým počtem bodů na stupnici 1 – 4 jsme sledovali požadavek vyhnout se inklinace ke středním hodnotám ze strany respondentů. Tato konstrukce výzkumného nástroje stejně jako osobní přístup spolu se situováním výzkumu do vyučovacích hodin se ukázal jako efektivní, neboť jsme docílili stoprocentní návratnosti dotazníků.

Pomineme-li úvodní představení výzkumníka a účel výzkumu, výzkumný nástroj sestává celkem z devatenácti položek mapujících tyto oblasti:

Položka

č. 1, 2 – Základní údaje (pohlaví žáka, nejvyšší dosažené vzdělání rodičů). Tyto položky slouží jako nezávisle proměnné v relačním výzkumu.

č. 3, 4, 14, 15, 16 – Výpovědi respondentů mapující jejich finanční znalosti. Skóre dosažené u odpovědí na tyto otázky, kromě samotné výpovědní hodnoty využíváme pro hledání závislosti s předchozími údaji.

č. 5 až 13 – Oblast otázek, věnujících se ekonomicky odpovědnému chování respondentů. Analýza odpovědí je podána v deskriptivní části výzkumu.

č. 17, 18 – Otázky zjišťující hodnotu zdrojů informací z finanční oblasti. Nejenom povaha znalostí a úroveň finanční odpovědnosti žáků devátých ročníků, ale také kde tyto znalosti naši respondenti načerpají, bylo předmětem našeho zájmu.

č. 19 – Zmapování významnosti jednotlivých hodnot pro respondenty (zdraví, dobrá práce, kvalitní bydlení, dobré vztahy, fungující rodina, vysoké výdělky či mnoho přátel).

Typ otázky	Položka č.
Uzavřená otázka	1, 2, 3, 4, 5,7,8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18
Škálová otázka	6, 16, 17, 19

Tabulka 1 Struktura dotazníku

Získaná data byla kromě kvantitativní analýzy podrobena statistickému zpracování za pomoci programu Statistica. Konkrétní výstupy jak popisného problému, tak ověřování hypotéz jsou níže ilustrovány příslušnými grafy či tabulkami. Každé škole, kde proběhl výzkum, byly poskytnuty výsledky dotazníkového šetření.

4.3.2 Přehled výzkumného souboru

Pro základní seznámení výzkumného souboru nám poslouží celkový přehled respondentů. Za základní soubor je zde považován počet žáků devátých tříd na jednotlivých školách. Vzhledem k tomu, že z dotčených škol se výzkumu účastnili všichni žáci devátých ročníků, je základní soubor totožný s výběrovým souborem. Počet žáků, kteří byli skutečně přítomni sběru dat, ovlivňuje fluktuace a samozřejmě jejich ochota spolupracovat. Z výzkumu pak byly vyřazeny neúplné dotazníky či dotazníky s vulgarismy. Pro samotné zpracování dotazníků je tedy směrodatný objem zkoumaného vzorku (viz následující tabulka).

	Základní soubor (výběrový soubor)	účast / vráceno dotazníků	Vyřazeno	Zkoumaný vzorek
škola č. 1	35	34	1	19 + 14
škola č. 2	42	40	2	22 + 16
Škola č. 3	73	73	3	35 + 35
Škola č. 4	76	73	0	36 + 37
Celkem	226	220	6	112 + 102

Tabulka 2 Přehled zkoumaného vzorku

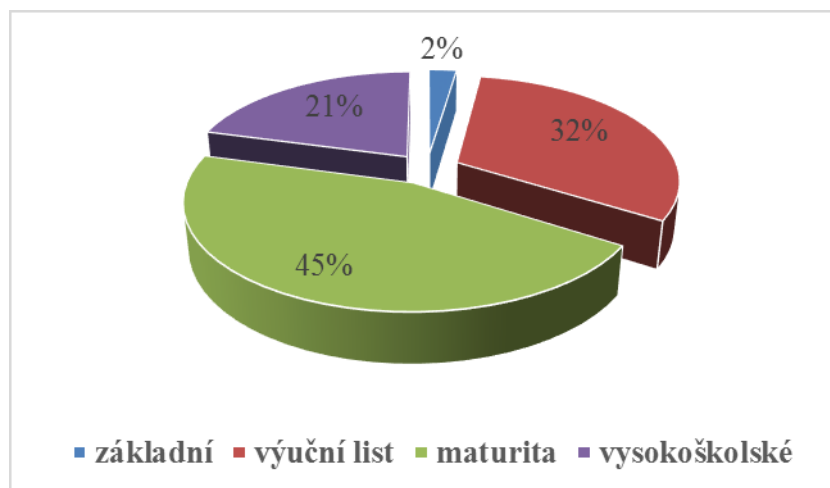
Školy, kde jsme prováděli náš výzkum, jsme očíslovali. Škola č. 1 se nachází ve vesnici Zlínského kraje o 1400 obyvatel, škola č. 2 je ve městě ve Zlínském kraji, kde žije 18 000 obyvatel, škola č. 3 je taktéž ve zlínském kraji a žije zde 5 000 obyvatel a poslední je škola č. 4, která je v kraji jihomoravském a žije zde 34 000 obyvatel. Z tabulky je zřejmé, že počet respondentů na školách č. 3 a 4 je cca dvojnásobný oproti školám ve škole č. 1 a 2. Porovnávání výsledků mezi jednotlivými školami však nebylo účelem našeho výzkumu. Jednou z důležitých zpracovávaných položek bylo pohlaví respondentů ve vztahu k finančním znalostem. Konkrétní zastoupení chlapců a dívek lze vyčíst z posledního sloupce tabulky, kde na prvním místě jsou uváděni chlapci a na druhém dívky.

5 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

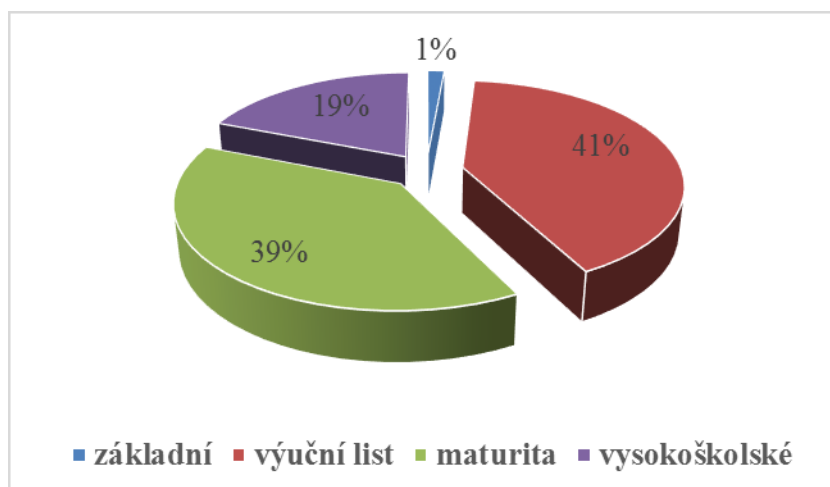
Zmíněná metodologická východiska byla základem pro konstrukci vlastního výzkumného šetření, jehož konkrétní výsledky jsou dále analyzovány a interpretovány. Podle výše uvedeného schématu je součástí celého výzkumu a tedy i jeho interpretace kromě ověřování hypotéz také předložení výsledků popisné části.

5.1 Vzdělání rodičů

Pro účely popisného výzkumu nás zajímalo vzdělání rodičů dotazovaných, neboť toto se přímo ve výchově či nepřímo, například v bezděčném poskytování vzorů, promítá do chování dětí.

Obrázek 2 Vzdělání matky

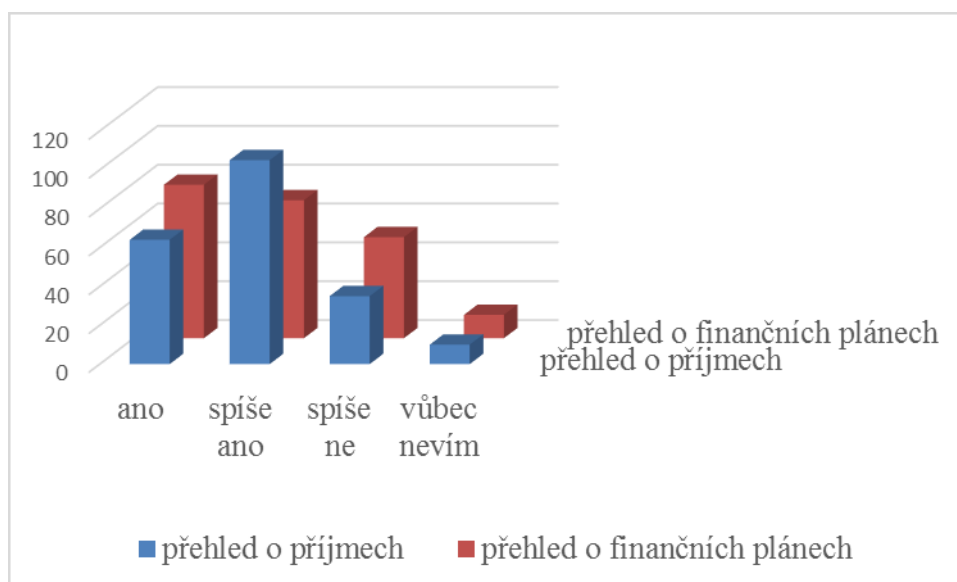

Obrázek 3 Vzdělání otce

Zastoupení jednotlivých úrovní vzdělání rodičů je velmi podobné, navíc jednotlivé kategorie spolu úzce souvisí, to znamená, že pokud má jeden z rodičů vysokoškolské vzdělání, má jej ve většině případů i druhý z rodičů. V ostatních případech má vzdělání ukončené maturitou. Podobně těsný vztah lze nalézt i u ostatních kategorií dosaženého vzdělání u obou rodičů a lze tak předpokládat velmi podobné hodnoty při ovlivňování svých dětí (v našem případě respondentů).

5.2 Přehled o příjmu a finančním plánu rodiny

Účelem třetí a čtvrté položky dotazníku bylo zmapovat informovanost dospívajících o finančních možnostech a plánech rodiny. Při pokládání této otázky jsme tak usuzovali na odpovědnější chování těch respondentů, kteří mají o tyto informace zájem, respektive tyto záležitosti s rodiči probírají.

Obrázek 4 Přehled o příjmu a finančním plánu rodiny

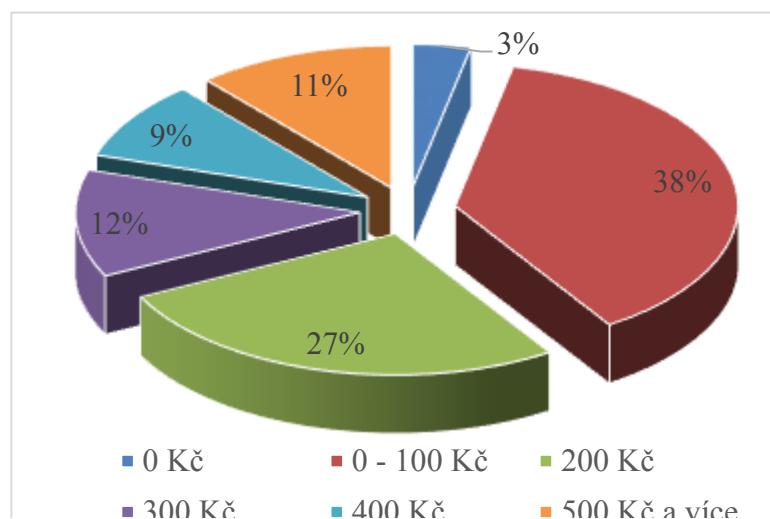
Z grafu je patrná převaha respondentů, kteří přehled o příjmech a finančních plánech rodiny mají. Rovněž lze z povahy obou řad usuzovat na souvislosti mezi nimi, to znamená, že respondenti, kteří znají rodinné finanční možnosti, jsou rovněž rodiči zasvěcováni do plánování, do čeho se tyto prostředky vloží.

5.3 Kapesné

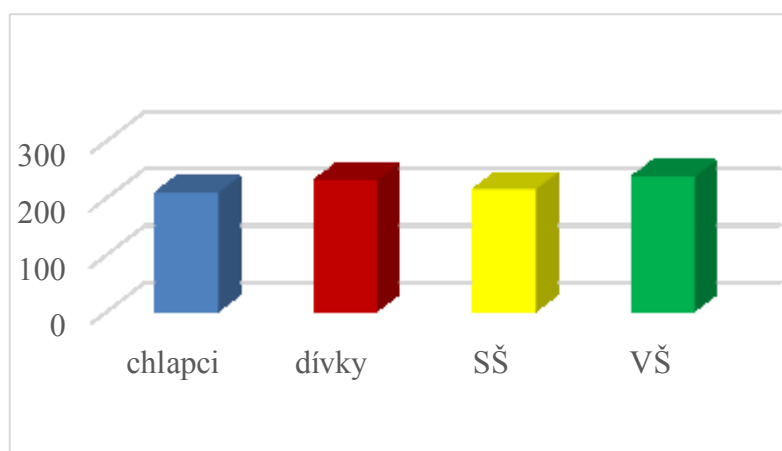
V problematice finančně odpovědného chování dospívajících nás zajímalo, zda dostávají od svých rodičů pravidelně kapesné, a pokud ano, jak s těmito prostředky nakládají. Pokud respondenti uvedli pravidelný příjem od svých rodičů, měli na výběr z následujících možností:

- 1) 0 -100 Kč   2) 200 Kč   3) 300 Kč   4) 400 Kč   5) 500 Kč a víc

Jak dokládá následující graf, pouze tři procenta žáků devátých ročníků zmíněných škol nedostává od svých rodičů žádné kapesné. Největší podíl (38 %) pak zaujímají deváťáci, kteří disponují měsíčním kapesným do 100 Kč, cca čtvrtina respondentů pak dostávají od rodičů průměrně 200 Kč měsíčně.

Obrázek 5 Průměrná výše kapesného

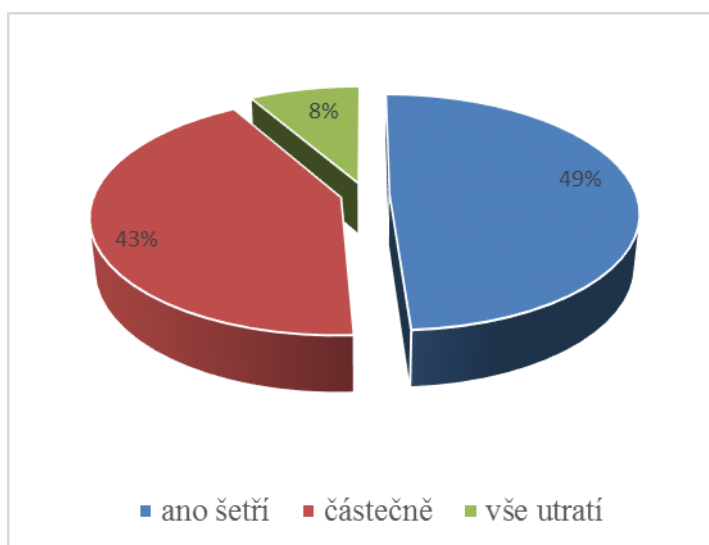
Obrázek 6 Průměrné kapesné respondentů

V souvislosti s výší kapesného se nabízí otázka, zda tuto částku ovlivňuje například vzdělání rodičů, případně pohlaví dospívajících, tedy zda je rozdíl ve výšce kapesného u chlapců v porovnání s dívkami. Při tomto porovnávání vyšly najevo pouze nepatrné rozdíly u zmíněných kategorií (viz obrázek 5) a lze tak konstatovat, že u námi zkoumaného vzorku, pohlaví respondenta či nejvyšší dosažené vzdělání rodičů nemá vliv na výši poskytovaného kapesného. Poněkud zajímavý se nám jeví fakt, že z těch dotázaných, kteří se pochlubili pravidelným příjmem kapesného a toto jim nevystačí, pětina uvedla „určitě ano“ a více než 40 % uvedlo „spíše ano“ v otázce dalšího přísunu peněz od rodičů.

Podobně respondenti odpovídali v otázce č. 10 dotazníku, zda jsou rodiče ochotni koupit hodnotnější věc v řádu tisíců korun. Pouze devět procent dotázaných uvedlo, že rodiče jim více hodnotné dárky nepořídí.

5.4 Úspory a útraty respondentů

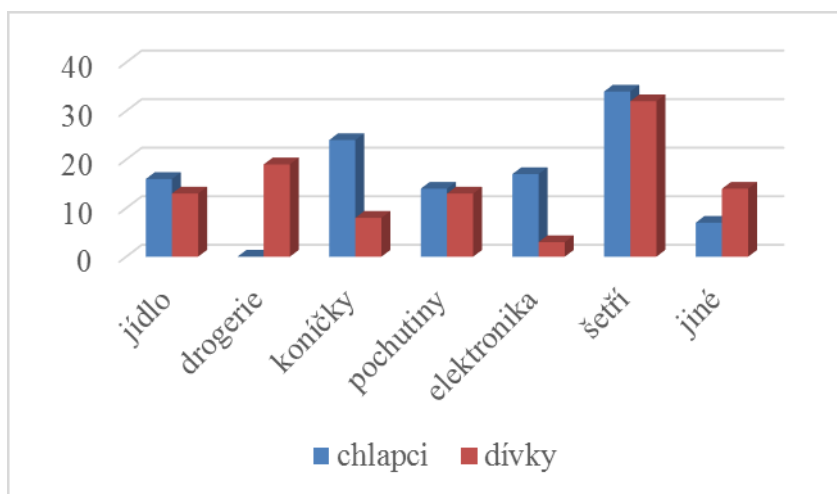
V souvislosti s obdržením kapesného nás pochopitelně zajímalo, jak respondenti s finančními prostředky naloží, zda je možné vyzorovat znaky finančně odpovědného chování. Pro ty, kteří uvedli nulový příjem od rodičů, byla připravena varianta: „jak bys s kapesným naložil, kdybys jej dostal?“ Usuzujeme tak, že finančně odpovědné chování vychází a projevuje se díky již samotnému smýšlení o ekonomických statcích a jejich spotřebě. Z těchto důvodů v otázce, zda si respondenti šetří z kapesného, zahrnujeme tedy i tu část dotazovaných (3 %), kteří kapesné nedostávají.

Obrázek 7 Nakládání s kapesným

Z grafu (obrázek 6) vyplývá poměrně malé zastoupení (8 %) těch dotázaných, kteří utratí veškeré kapesné. Pokud bychom chtěli vzorek rozdělit na respondenty, kteří mají rodiče s vysokoškolským vzděláním a na respondenty se středoškolským vzděláním, případně na chlapce a dívky, výsledky by byly téměř totožné. Je zde tedy v tomto ohledu uveden pouze jeden graf pro celý výzkumný soubor.

Při podrobnější analýze – za co dotčení nejvíce utrácejí své kapesné (obrázek 7), největší část respondentů místo předmětů útraty uvedla, že si finanční prostředky od rodičů šetří. Tento výsledek je stejný jak u dívek, tak u chlapců a lze jej také chápat jako ověření věrohodnosti odpovědí na předchozí otázku. Ještě u kategorií: „jídlo a pochutiny lze nalézt velmi podobné výsledky v porovnání pohlaví. V kategoriích „drogerie, koničky a elektronika“ jsou naopak patrné rozdíly. Tyto se dají vysvětlit rozlišnými prioritami dívek a chlapců, a třebaže byly předvídatelné, výsledky předčily naše očekávání. V nabízené možnosti „jiné“ respondenti nejčastěji uváděli oblečení a sportovní potřeby.

Obrázek 8 Rozdělení útrat

V položce č. 12 dotazníku měli respondenti dále uvést, jak by naložili s větším finančním obnosem (výhra, dědictví, atp.). Tuto otázku stejně jako otázku na užití kapesného řadíme do znaků finanční odpovědnosti a chápeme ji jako kontrolní z hlediska věrohodnosti odpovědí. Možnosti odpovědí a reálné odpovědi dotazovaných jsou seřazeny v následující tabulce.

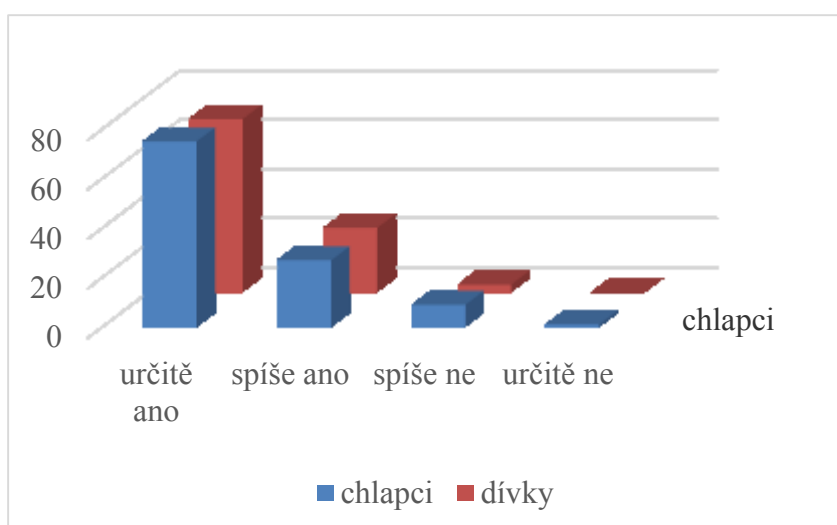
Koupil bych si něco, na co dlouho šetřím	Koupil bych si něco pro radost	Šetřil bych si	Snažil bych se peníze zhodnotit	Vůbec nevím
38 %	6 %	43 %	4 %	9 %

Tabulka 3 Naložení s větším finančním obnosem

Porovnáním údajů v tabulce s grafem vystihujícím nakládání s kapesným (Obrázek 6) získáme velmi podobné hodnoty a kromě dobré úrovně finanční odpovědnosti výzkumného souboru lze také usuzovat na věrohodnost odpovědí.

5.5 Finančně odpovědné chování

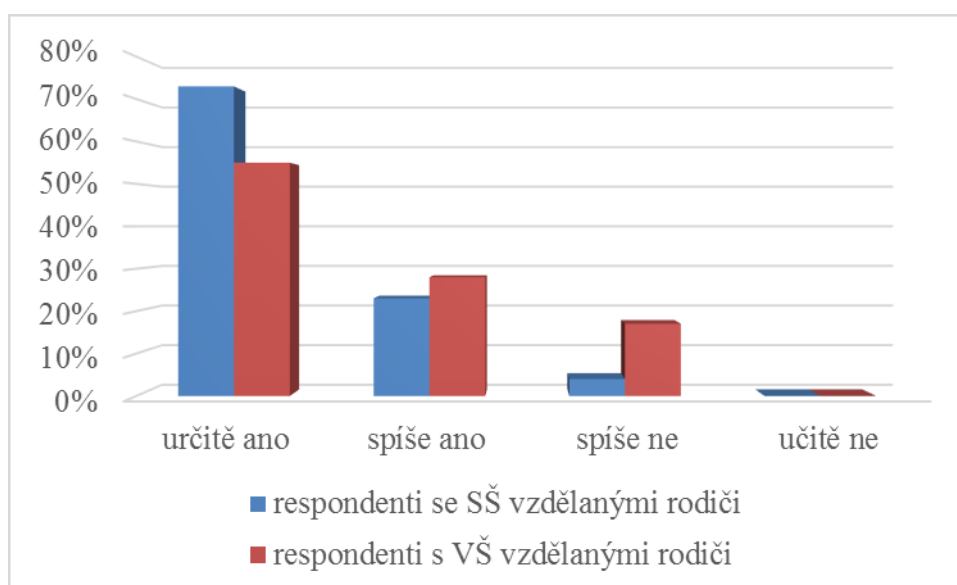
Finanční odpovědnost dospívajících nespočívá jenom v rozvážném nakládání prostředků, které dostali bez vlastního přičinění, ale také v jejich vlastní participaci. V průběhu devátého ročníku dovrší žáci 15 let, což je mimo jiné jedna ze zákonných podmínek pro vykonání nějaké brigády a tím se i naskýtá možnost získání vlastních finančních prostředků. Ochotu respondentů směniti vlastní práci za peníze pokládáme za jeden ze znaků finančně odpovědného chování. Položka č. 11 dotazníku dává odpověď na otázku, zda je možné tyto znaky u našich respondentů nalézt. Z hlediska pohlaví nebyly zjištěny rozdíly. U chlapců i u dívek je na základě výsledků (viz graf Obrázek 8) patrná poměrně velká ochota získat finanční prostředky vlastním úsilím.

Obrázek 9 Plánování brigády

K zajímavým odlišnostem dospějeme, pokud porovnáme ochotu absolvovat brigádu u respondentů, kteří mají vysokoškolsky vzdělané rodiče a těch, kteří mají rodiče se středoškolským vzděláním. Kategorii respondentů, kteří mají rodiče s ukončeným ZŠ vzděláním, zde pro nízký počet nezahrnujeme. Devátáci, kteří mají rodiče s ukončeným VŠ vzděláním projevili znatelně menší ochotu zúčastnit se brigády, než jejich vrstevníci, jež mají rodiče s ukončeným SŠ vzděláním, jak ukazuje graf (Obrázek 9).

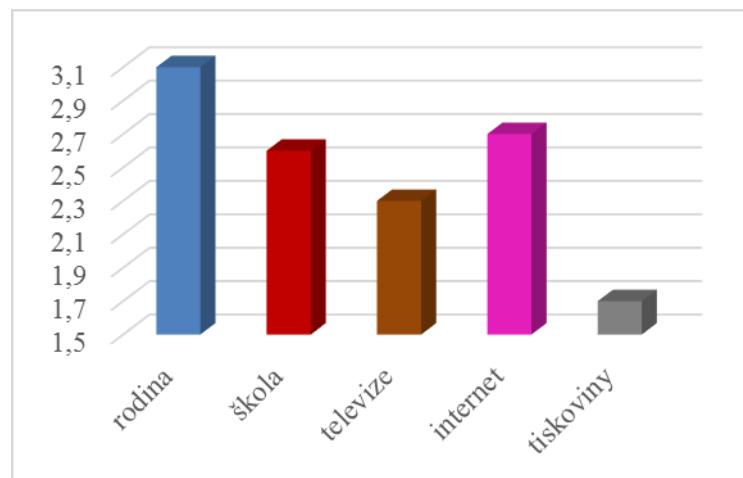

Obrázek 10 Plánování brigády podle vzdělání rodičů

5.6 Informovanost dospívajících

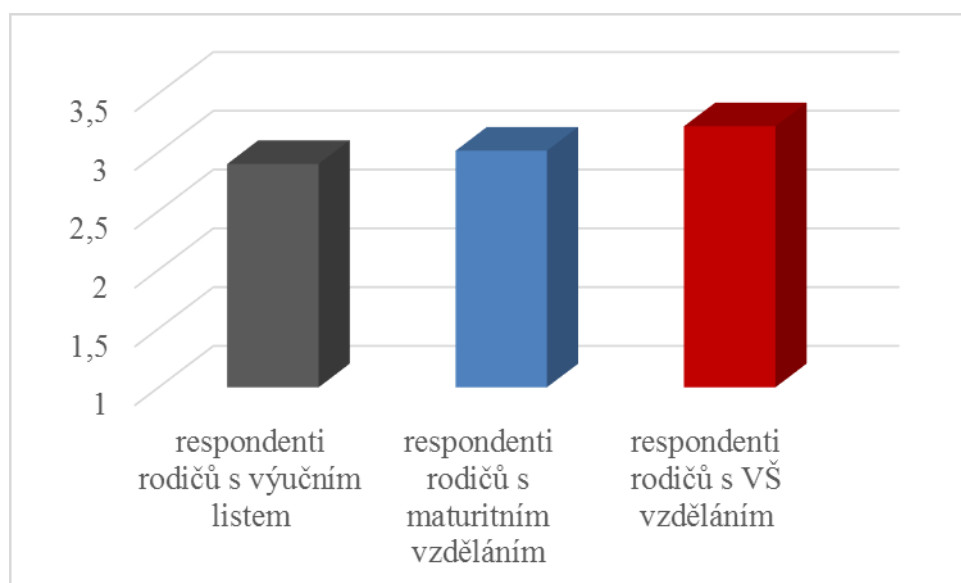
Jedním z pilířů finančně odpovědného chování náctiletých jsou jistě znalosti z finanční oblasti. V informovanosti tedy spatřujeme budování základů správného ekonomického jednání, respektive upevňování těchto základů, pokud jsou v jejich duchu odmalička vychováváni. V položce č. 17 dotazníku měli respondenti za úkol pomocí pěti čtyřbodových škál přiřadit odpovídající hodnotu pro každý zdroj informací. Hodnota 4 na každé škále znamenala největší význam z hlediska informovanosti. K dispozici měli pět zdrojů: rodina, škola, televize, internet, tiskoviny, přičemž se nevyklučoval jejich souběh. To znamená, že pokud respondenti pomocí škály ohodnotili rodinu coby zdroj informací, to samé pak učinili u školy či u médií. Z každé škály (u každého zdroje informací) pak byl

vypočítán aritmetický průměr dosažených bodů. Ten je pak zaznamenán v následujícím grafu (Obrázek 10).

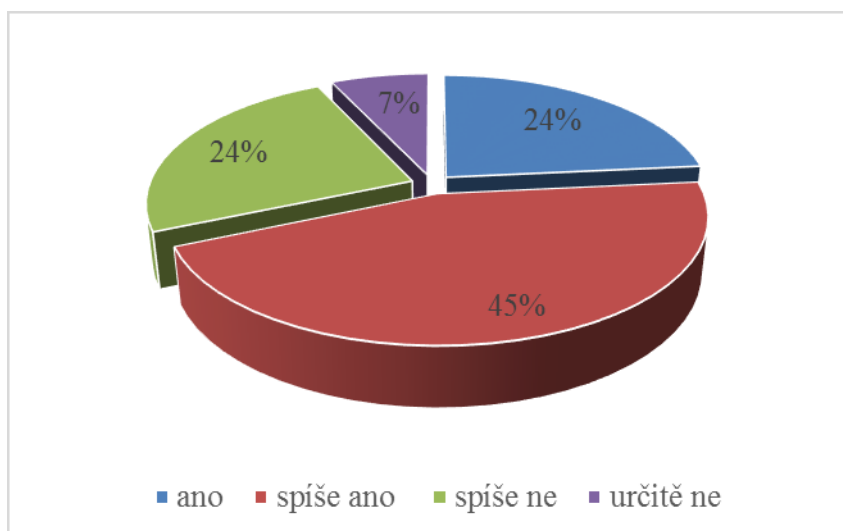
Obrázek 11 Dosažené skóre zdrojů informací

Jako nejvýznamnější zdroj informací z finanční oblasti dotazovaní uvedli rodinu (viz Obrázek 10). Nabízí se tedy opět otázka, zda se vyskytnou rozdíly u respondentů v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání jejich rodičů. Z grafu (Obrázek 11) lze vyčíst vzestup významu rodiny jako informační zdroj podle dosaženého vzdělání rodičů dotazovaných. Na základě těchto výsledků lze tak konstatovat, že čím větší bylo dosažené vzdělání rodičů respondentů, tím lépe tyto respondenti hodnotili domácnost v otázce informovanosti v ekonomické sféře.

Obrázek 12 Rodina jako zdroj informací o finanční oblasti

Rodina jako nejvýznamnější zdroj informací z pohledu respondentů je vzhledem k jisté sounáležitosti s nejbližšími příbuznými predikovatelný výsledek. Poněkud překvapujícím se může jevit skutečnost, že internet předčil školu jakožto informační zdroj. Škola se navzdory své vzdělávací funkci umístila v pomyslném žebříčku významnosti informačních zdrojů na třetím místě. Doplnující otázka měla za úkol zjistit míru spokojenosti respondentů s informacemi z finanční oblasti, které se jim dostávají ve škole. Jak dokládá graf (Obrázek 12) pouze 7 % dotazovaných vyjádřilo rezolutní ne v oblasti spokojenosti s informacemi ze strany školy. 45 % respondentů označili možnost „spíše ano“ a téměř čtvrtina dala jednoznačné ano pro školu jako zdroj informací. Toto procentuální zastoupení můžeme považovat z hlediska školy za uspokojivý výsledek a pomyslné třetí místo tak i díky zmíněnému souběhu bodování nelze chápat negativně.

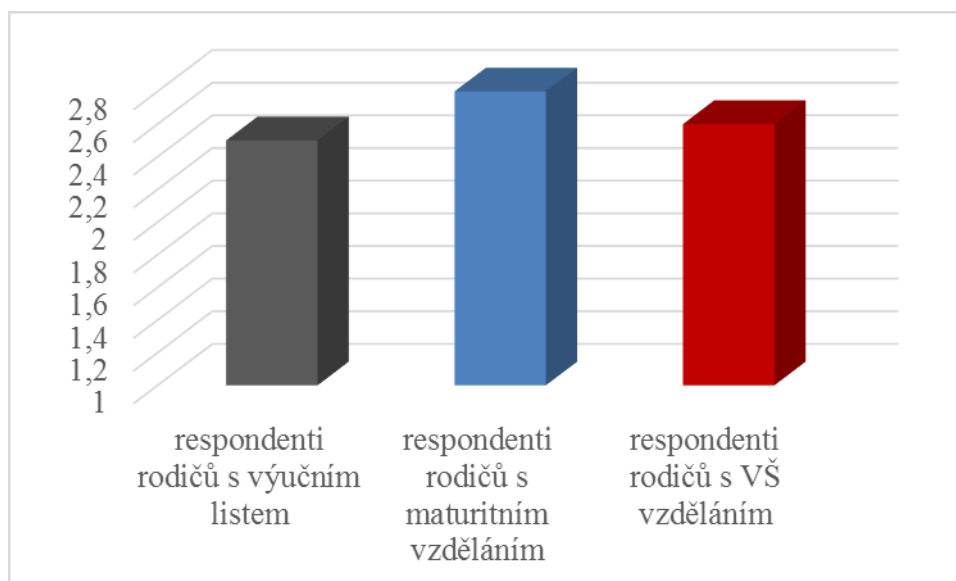

Obrázek 13 Spokojenost respondentů s informacemi ze strany školy

Poměrně vysoká hodnota informační funkce internetu nás vedla k další otázce – jestli se vzdělání rodičů promítá právě do příznivého hodnocení internetu jako informačního zdroje. Porovnali jsme tedy odpovědi respondentů, jejichž rodiče mají vzdělání ukončené výučním listem s odpověďmi respondentů, jejichž rodiče mají maturitu či vysokoškolský diplom. Respondenti s rodiči, kteří mají pouze základní vzdělání, zde opět pro velmi nízký výskyt nejsou zahrnuti.

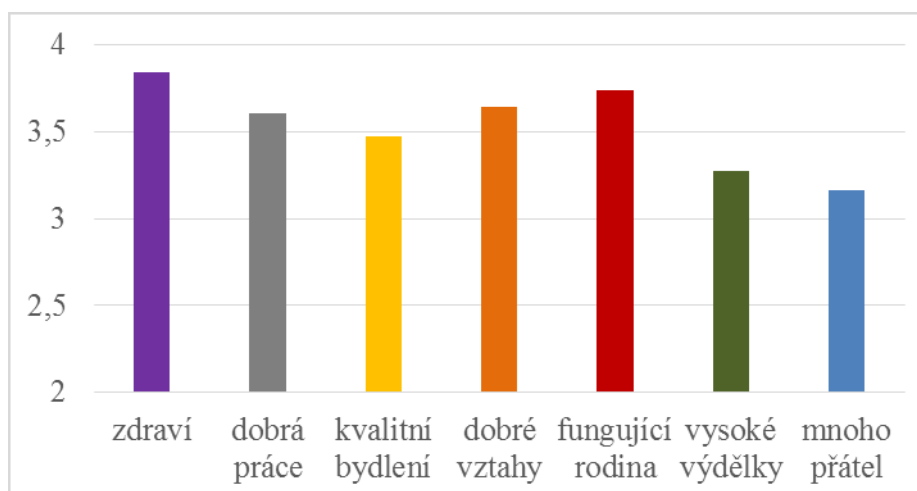
U těchto tří kategorií jsme vypočítali aritmetický průměr bodů umístěných na škále „internet“, který je pak zanesen v grafu (Obrázek 13). Z tohoto grafu vyplývá, že největší význam internetu jako informačnímu zdroji přikládají respondenti, jejichž rodiče mají

maturitní vzdělání a nejmenší význam pak dotazovaní, jejichž rodiče mají vzdělání ukončené výučním listem.

Obrázek 14 Internet jako zdroj informací o finanční oblasti

Poslední položkou dotazníku a zároveň poslední oblastí popisného výzkumu bylo zmapování důležitosti jednotlivých hodnot pro žáky devátých ročníků. Tito žáci měli za úkol přiřadit hodnotám, jakou jsou: zdraví, dobrá práce, kvalitní bydlení, dobré vztahy, fungující rodina, vysoké výděvky či mnoho přátel na čtyřbodových škálách odpovídající počet bodů. Opět se nevyklučoval souběh bodování mezi jednotlivými kategoriemi. Význam hodnot pro žáky devátých ročníků je pak znázorněn v následujícím grafu (Obrázek 14).

Obrázek 15 Význam hodnot respondentů

Stejně jako v předchozím případě u každé kategorie (škály) byl vypočítán aritmetický průměr zaznamenaných bodů. Je zřejmé, že největšího průměru a tím i největšího významu dosahuje u respondentů zdraví, což na jednu stranu může znít jako klišé, na druhou stranu to můžeme vnímat jako pozitivní fenomén, vycházející ze správného vštěpování a upevňování nejvyšší lidské hodnoty. Naopak poněkud překvapením je pro nás „umístění vysokých výdělků a existence mnoha přátel“ na posledních místech. Očekávali jsme u těchto kategorií vyšší skóre kvůli stále většímu důrazu na tržní chování ve společnosti a potřebě teenagerů mít spoustu kamarádů či příznivců, která se často projevuje touhou mít co nejvíc „lajků“ alespoň na sociálních sítích. Tyto získané výsledky si vysvětlujeme mimo jiné působením Hawthorského efektu.

6 ANALÝZA ROZDÍLŮ V MÍŘE FINANČNÍCH ZNALOSTÍ.

Jaké jsou rozdíly v úrovni finančních znalostí ve vztahu k pohlaví?

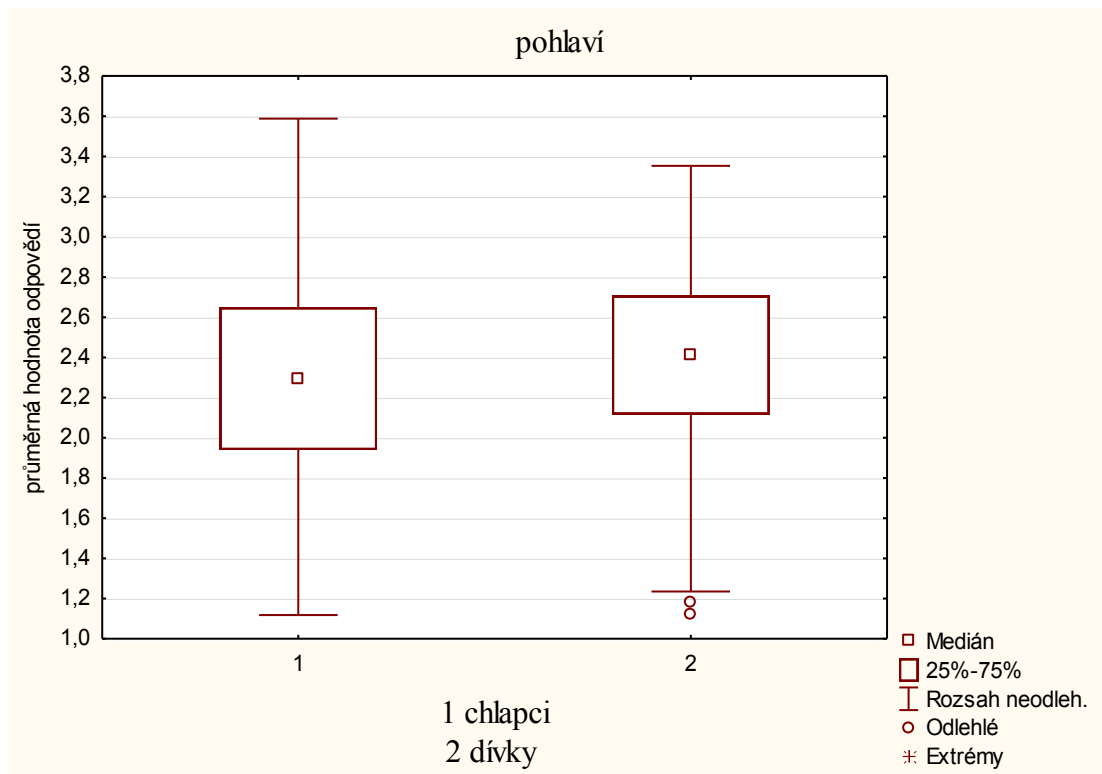
H₀ Předpokládáme, že neexistují statisticky významné rozdíly v úrovni finančních znalostí z hlediska příslušnosti k pohlaví

H_A Předpokládáme, že existují statisticky významné rozdíly v úrovni finančních znalostí z hlediska příslušnosti k pohlaví

Proměnná	Analýza rozptylu							
	Označené efekty jsou významné na hladině $p < 0,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
Finanční znalosti	0,230375	1	0,230375	54,46556	212	0,256913	0,896704	0,344745

Tabulka 4 Úroveň finančních znalostí v závislosti na pohlaví

Přijímáme nulovou hypotézu ($p = 0,345$) a můžeme tak konstatovat, že mezi pohlavím a úrovní ekonomicky odpovědného chování respondentů není statisticky významný rozdíl.

Obrázek 16 Finanční znalosti ve vztahu k pohlaví

Jaké jsou rozdíly v úrovni finančních znalostí ve vztahu k nejvyššímu dosaženému vzdělání rodičů?

H0 Předpokládáme, že neexistují statisticky významné rozdíly v úrovni finančních znalostí z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání matky.

HA Předpokládáme, že existují statisticky významné rozdíly v úrovni finančních znalostí z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání matky.

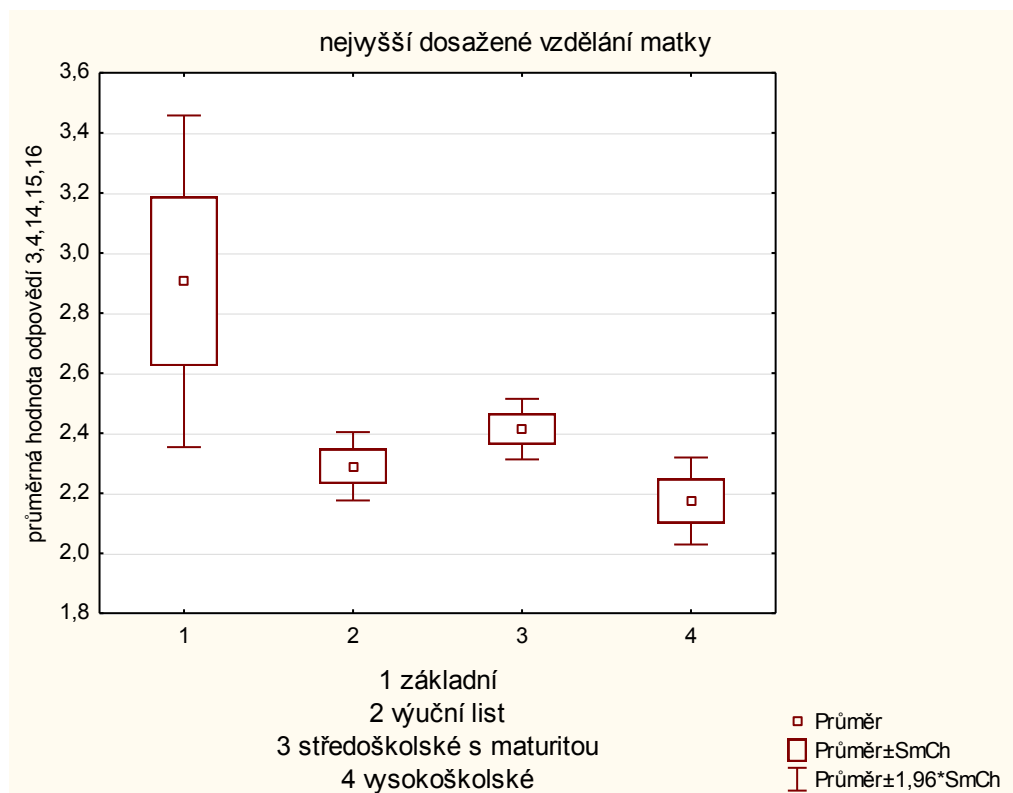
Proměnná	Analýza rozptylu							
	Označené efekty jsou významné na hladině $p < 0,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
Finanční znalosti	3.500645	3	1,166882	51,08103	208	0,245582	4,751497	0,003160

Tabulka 5 Úroveň finančních znalostí v závislosti na dosaženém vzdělání ma

Dle výše uvedené tabulky ($p = 0,003$) odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní a konstatujeme, že mezi úrovní finančních znalostí respondentů a nejvyšším dosaženým vzděláním matky existuje statisticky významný rozdíl.

Interpretace dat:

Jak dokládá následující graf, nejnižší úrovně finančních znalostí dosahují žáci, jejichž matky mají pouze základní vzdělání. Zde je průměrná hodnota 2,9. Na druhém místě (s průměrnou hodnotou 2,4), jsou děti těch matek, které mají střední školu ukončenou maturitní zkouškou, třetí místo patří dětem vyučených matek s výučním listem (2,3) a úplně nejlépe si vedli žáci, jejichž matky jsou vysokoškolsky vzdělané, kde dosahuje průměrná hodnota jejich finančních znalostí čísla 1,8.

Obrázek 17 Finanční znalosti ve vztahu ke vzdělání matky

Jaké jsou rozdíly v úrovni finančních znalostí ve vztahu k nejvyššímu dosaženému vzdělání rodičů?

H0 Předpokládáme, že neexistují statisticky významné rozdíly v úrovni finančních znalostí ve vztahu k nejvyššímu dosaženému vzdělání otce.

HA Předpokládáme, že existují statisticky významné rozdíly úrovni finančních znalostí ve vztahu k nejvyššímu dosaženému vzdělání otce.

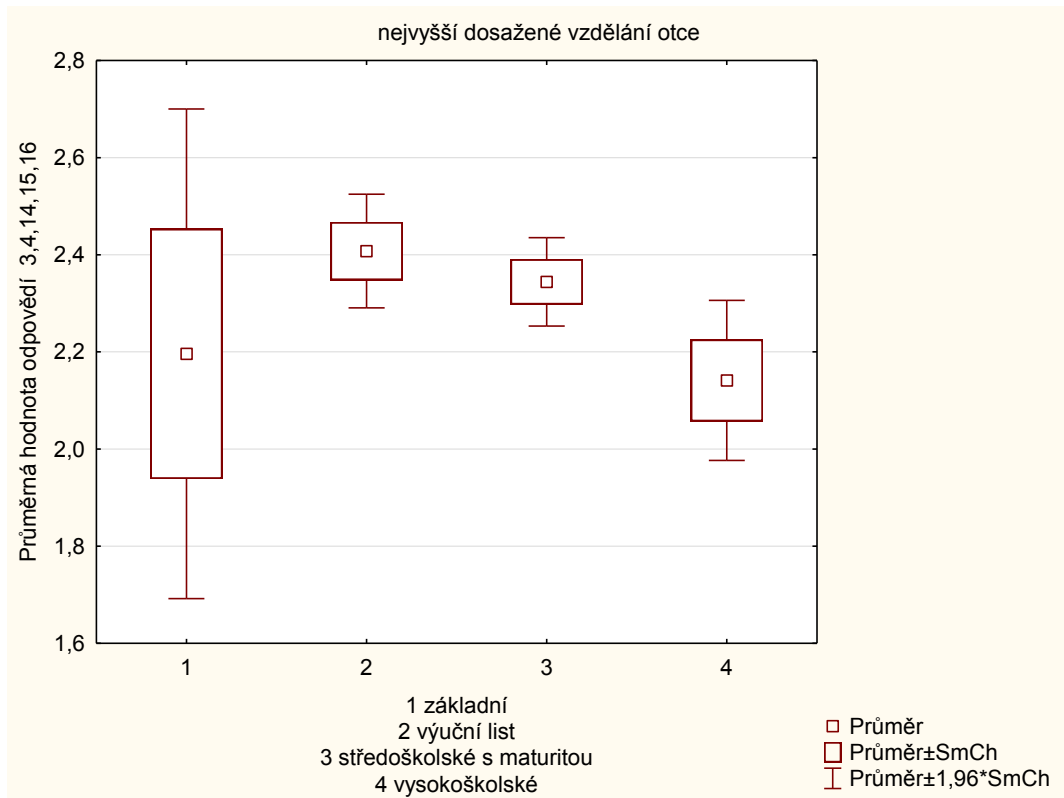
Proměnná	Analýza rozptylu							
	Označené efekty jsou významné na hladině $p < 0,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
Finanční znalosti	2,012215	3	0,670738	51,47400	206	0,249874	2,684308	0,047725

Tabulka 6 Úroveň finančních znalostí v závislosti na dosaženém vzdělání otce

Dle výpočtu ($p = 0.048$) odmítáme nulovou a přijímáme alternativní hypotézu. **Můžeme tak konstatovat, že existují statisticky významné rozdíly úrovni finančních znalostí ve vztahu k nejvyššímu dosaženému vzdělání otce.**

Interpretace dat:

Níže uvedený graf nám znázorňuje výsledky odpovědí žáků na jejich finanční znalosti v souvislosti se vzděláním otce. Zde opět, stejně jako tomu je u vzdělání matek, nejlepších výsledků v oblasti finančních znalostí dosahují ti respondenti, jejichž otcové jsou vysokoškolsky vzdělaní (2,1). Druhé místo potom překvapivě obsadily děti otců se základním vzděláním (2,2), třetí místo patří žákům středoškolsky vzdělaných otců (cca 2,3) a nejhůře na tom byly ty děti, jejichž otcové mají výuční list (2,4).

Obrázek 18 Finanční znalosti ve vztahu ke vzdělání otce

Jaké jsou rozdíly v úrovni finančních znalostí ve vztahu k navštěvované škole?

H0 Předpokládáme, že neexistují statisticky významné rozdíly v úrovni finančních znalostí ve vztahu k navštěvované škole.

HA Předpokládáme, že existují statisticky významné rozdíly v úrovni finančních znalostí ve vztahu k navštěvované škole.

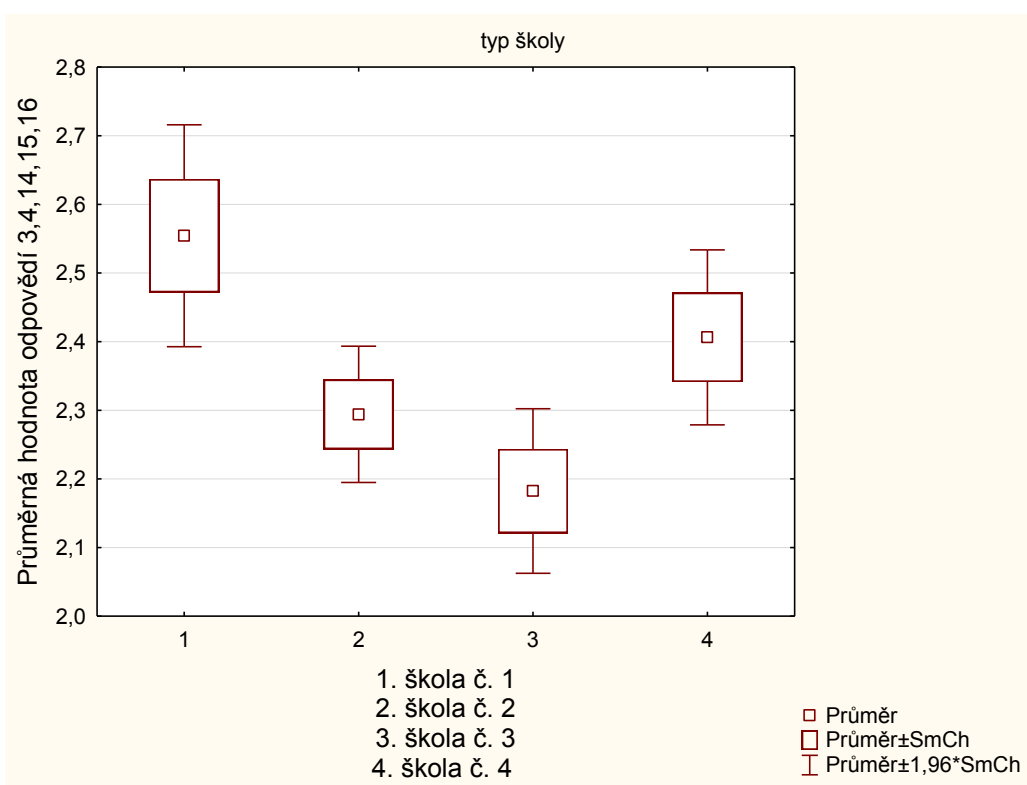
Proměnná	Analýza rozptylu							
	Označené efekty jsou významné na hladině $p < 0,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
Finanční znalosti	3,652756	3	1,217585	51,04318	210	0,243063	5,009346	0,002246

Tabulka 7 Úroveň finančních znalostí v závislosti k místu navštěvované školy

Výše uvedená tabulka nám odhaluje výpočet ($p = 0,002$), čímž odmítáme hypotézu nulovou a přijímáme alternativní a **můžeme tedy konstatovat, že existuje statisticky významný rozdíl v úrovni finančních znalostí ve vztahu k navštěvované škole.**

Interpretace dat:

Jak můžeme vidět na následujícím grafu, jednotlivé školy si vedly následovně. Výzkum prokázal, že žáci ze základní školy č. 3 mají jednoznačně nejlepší výsledky, co se finančních znalostí týče. Zde dosáhla průměrná hodnota odpovědí hodnoty cca 2,2. Hned poté, s průměrnou hodnotou 2,3 se umístila škola č. 2. Hodnota 2,4 pak patří základní škole č. 4 a nejhůře si vedli (s průměrnou hodnotou 2,55) respondenti ze základní školy č. 1

Obrázek 19 Finanční znalosti ve vztahu k navštěvované škole

SHRNUTÍ A ZÁVĚR

V povaze výzkumného nástroje a v nakládání s ním sledujeme mimo jiné hodnotu výzkumu. Kvalitu tohoto nástroje jsme ověřili již v předvýzkumu. Pro samotnou analýzu dat bylo nutné zodpovědné vyplnění všech důležitých položek dotazníku našimi respondenty. Proto jsme použili především uzavřených a škálových otázek, neboť je zde větší jistota ochoty vyplňování dotazníku. Účelným, zodpovědným přístupem a realizací sběru dat v době vyučování jsme docílili vysoké angažovanosti dotazovaných se stoprocentní návratností dotazníků při nepatrném narušení výuky, neboť zmíněný sběr dat byl směřován do výchovných předmětů, nikoliv naukových. Sběr dat byl realizován jednak osobní účastí a jednak za pomoci administrátorů. Kontrola dotazníků však nezjistila žádné rozdíly v závislosti na způsobu sběru dat. Závěry výzkumného šetření byly poskytnuty všem školám, kde výzkum proběhl.

Účel dotazování byl respondentům znám a nejenom kvůli redukci Hawthorského efektu jsme dbali na zajištění naprosté anonymity dotazovaných a při odevzdávání dotazníků byla k dispozici urna k jejich odkládání. Zpětná vazba od respondentů a administrátorů a rovněž charakter odpovědí nám potvrdily, že se podařilo získat hodnověrné a relevantní údaje.

Vymezených cílů jsme dosáhli jednak zmapováním finanční odpovědnosti žáků devátých ročníků a zodpovězením výzkumných otázek, kde jsme prokázali korelaci mezi vybranými proměnnými a úrovní finančních znalostí zmíněných žáků. Výsledky popisné části výzkumu hovoří o velmi podobném chování z hlediska ekonomické odpovědnosti u chlapců i u dívek, což bylo potvrzeno i v oddíle věnujícímu se ověřování hypotéz. Deskriptivní část dále vykresluje respondenty se středoškolsky vzdělanými jako ekonomicky nejodpovědnější ve srovnání s respondenty, jejichž rodiče mají základní vzdělání, výuční list nebo absolvovali vysokou školu. Naproti tomu při ověřování hypotéz jsme přijali alternativní hypotézu, kde jsme konstatovali, že existují statisticky významné rozdíly úrovní finančních znalostí ve vztahu k nejvyššímu dosaženému vzdělání rodičů, a to jak u matky, tak u otce. Vyšlo tedy najevo, že znalost nějakých potřebných vzorců chování ještě nemusí nutně znamenat jejich dodržování. Toto může být způsobeno nedostatečným zvnitřněním, nedůslednou kontrolou zákonných zástupců nebo zkrátka jen pohodlností respondentů.

Překvapením se může rovněž zdát neumístění školy na prvním místě coby informačního zdroje. Je však nutné si uvědomit „elektronický“ charakter dnešní doby i kurikulární

tendence, spočívající v opouštění tradičního schématu v podobě předkládání obsahu školou, pak následného drilu žáky a nahrazováním schématu umět si informace vyhledat. Navíc, doplňující položka mapující spokojenost respondentů se školskými zařízeními v otázce poskytování informací hovoří o drtivé většině spokojených respondentů.

Ze závěrů relační části se nám jako mírné překvapení rovněž jeví rozdílná úroveň finančních znalostí ve vztahu k navštěvované škole. Přestože chápeme rozličnost dispozic u jednotlivců, domníváme se, že by části zkoumaného vzorku tvořící určitý celek měly vykazovat podobné hodnoty. Jinými slovy, každá škola by měla své žáky připravit v podobné kvalitě. Vzhledem k citlivosti informací zde nejsou explicitně jednotlivé školy jmenovány, konkrétní výsledky jsou jim nicméně poskytnuty.

Třebaže volba techniky dostupného výběru nám neumožňuje zobecňovat závěry našeho výzkumu na širší okruh žáků devátých ročníků, považujeme výzkumný nástroj a stejně tak získaná data za relevantní a validní. Při dalším uchopení tohoto tématu pak doporučujeme zmapovat problematiku hlouběji s použitím standardizovaných testů zaměřených na úroveň finanční gramotnosti, a také šířeji s porovnáním žáků základních škol se žáky z víceletých gymnázií s využitím techniky náhodného výběru.

ZÁVĚR

Za nejvýznamnější činitele, ovlivňující jak teoretické znalosti z finanční oblasti, tak samotné ekonomické chování, můžeme bezesporu považovat rodinu a školu. Vymezením zásadních pojmů, zevrubnou deskripcí vlivu zmíněných dvou institucí na ekonomické kompetence dětí v teoretické části, realizací vlastního výzkumu včetně ověření stanovených hypotéz a interpretací získaných výsledků v praktické části, jsme naplnili výše vytýčené cíle.

V popisném i v relačním výzkumu byly porovnávány stejné kategorie respondentů: chlapci s dívkami; respondenti podle nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů či rozložení respondentů podle navštěvované školy. Jak v deskriptivní, tak v relační části byly ve většině případů zjištěny podobné výsledky. Případy, kdy došlo k určitým odchylkám, jsou analyzovány výše. Z celkového pohledu se zřetelem na výzkumné cíle lze hodnotit náš výzkumný soubor s mírně nadprůměrným přehledem o rodinném financování a rovněž s mírně nadprůměrnými finančními znalostmi. Naopak v otázce odpovědnosti dotazovaných, projevující se v jejich ekonomickém chování lze označit naše respondenty za mírně podprůměrné.

Při zjišťování závislosti mezi dvěma jevy a následném potvrzení této závislosti (v našem případě jde například o korelaci mezi vzděláním rodičů a finančními znalostmi jejich dětí) je nutné si uvědomit, že nejde o zjištění příčiny jevu, ale o nalezení ovlivňujícího faktoru. Navíc je nutné uvažovat o existenci dalších faktorů a jejich prolínání. Za všechny lze jmenovat například volnočasové aktivity, média a působení vrstevnických skupin. Zvláště v období pubescence se tyto faktory významně podílejí na utváření osobnosti, a ovlivňují tedy i naše učení a jednání. Jednotlivé faktory nelze samozřejmě separovat a zkoumat zvlášť. Z těchto důvodů je vhodné například komparací s podobnými studiemi či verifikací případně opakováním výzkumu za stejných podmínek nebo využitím jiných výzkumných technik ověřit výsledky výzkumu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIDDULPH, Steve. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2006, 139 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7367-192-1.

BRABLCOVÁ, Vlasta. *Manželství, rodina, rodičovství*. Praha: Horizont, 1977.

BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon, 1996, 213 s. ISBN 8071131695.

BREZINKA, Wolfgang. *Východiska k poznání výchovy: úvod k základům vědy o výchově, k filozofii výchovy a k praktické pedagogice*. Brno: L. Marek, 2001, 310 s. ISBN 80-86263-23-1.

CEKOTA, Antonín. *Geniální podnikatel Tomáš Baťa*. Vydání: třetí. Zlín: Nadace Tomáše Bati, 2016. ISBN 978-80-905896-5-0.

CIPROVÁ, Jarmila, Václav MERTIN a Libor BERNÝ. *Finanční gramotnost I.: [praktické náměty k výuce finanční gramotnosti na 2. stupni ZŠ]*. Praha: Raabe, c2011, [72] s. *Výchova k volbě povolání*. ISBN 978-80-86307-45-9.

EYRE, Linda a Richard M. EYRE. *Jak naučit děti hodnotám*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 156 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-275-1.

HAYES, Nicky. *Aplikovaná psychologie*. Praha: Portál, 2003, 220 s. ISBN 80-7178-807-4.

HESOVÁ, Alena a Eva ZELENDOVÁ. *Finanční gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. 59 s. ISBN 9788086856742.

HRBÁČKOVÁ, Karla. *Kognitivní a nonkognitivní determinanty rozvoje autoregulace učení studentů*. Brno: Paido, 2010, 124 s. ISBN 978-80-7315-214-7.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Grada Publishing. Praha 2007 ISBN 978-80-247-1369-4

JUNGWIRTHOVÁ, Iva. *Mezi školkou a pubertou: výchova školáka*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262

KAŠOVÁ, Jitka a Lukáš ISTENČIN, 2011. *Inspiromat: zásobník materiálů k výuce finanční gramotnosti na základní škole*. Kladno: AISIS. ISBN 978-80-904071-7-6.

KIYOSAKI, Robert T. a Sharon L. LECHTER. *Bohatý táta, chudý táta pro mladé: co vás škola o penězích nenaučí*. Hodkovičky [Praha]: Pragma, c2005, 139 s. ISBN 80-7205-199-7.

KOONTZ, Harold; WEIHRICH, Heinz. *Management*. Praha: East Publishing, 1998, 659 s. ISBN 80-721-9014-8.

KOPŘIVA P., et al. *Respektovat a být respektován*. Spirála, Kroměříž 2005. ISBN 80-901873-6-6.

LANIADO, Nussia. *Děti a peníze*. Praha: Portál, 2002, 118 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-671-3.

LDORT, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh, 2010, 227 s. ISBN 978-80-7252-287-3.

MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. *Kurikulum v současné škole*. 1. vyd. Brno: Paido, 2008, 127 s. Pedagogický výzkum v teorii a praxi, sv. 12. ISBN 978-80-7315-175-1.

Manželství, rodina, rodičovství. Sborník studijních materiálů. Praha: Horizont, 1972.

MARÁDOVÁ, Eva, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEČEK. *Kapitoly z rodinné výchovy: pro střední školy*. 1. vyd. Ilustrace Jiří Ondrůšek. Praha: Fortuna, 1992, 119 s. ISBN 80-8529884-8

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 3. Praha: Portál, 1996, 143 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-494-X.

Metodická příručka. Mgr. Alena Hesová, RNDr. Eva Zelendová a kolektiv. Vydal Národní ústav pro vzdělávání, divize VÚP, 2011. ISBN: 978-80-86856-76-6.

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014, 599 s. ISBN 978-80-7387-830-6.

NAVRÁTILOVÁ, Petra, 2012. *Finanční gramotnost: učebnice učitele*. Kralice na Hané: Computer Media. ISBN 978-80-7402-107-7.

NOVÁKOVÁ, Vladimíra a Věroslav SOBOTKA. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011, 416 s. ISBN 978-80-904396-1-0.

PREKOP, Jirina a Christel SCHWEIZER. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu: [kniha pro rodiče]*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2008, 151 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-495-3.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Nové, rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2005, 481 s. ISBN 80-7367-047-X.

SPIPKOVÁ, V. Cíle a obsahy primárního vzdělávání. In PRŮCHA, J.(ed.) *Pedagogický encyklopedie*. Praha : Portál, 2009, s. 148-153)

Spol. dokument MF, MPO, MŠMT. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. Usnesení vlády č. 1594*. 2007.

STOWERS, James E. *Jak dosáhnout finanční nezávislosti*. Praha: Grada, 1996, 306 s. ISBN 80-7169-337-5.

ŠEDOVI, Hana. *Závěrečný seminář projektu "Finanční gramotnost ve školách Zlínského kraje": registrační číslo CZ.1.07/1.3.09/01.0018 : informační brožura*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2010, 163 s., [49] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-7318-985-3.

ŠÍPKOVÁ, Kateřina, 2011. *Finanční gramotnost I. Praktické náměty k výuce finanční gramotnosti na 2. stupni ZŠ*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-45-9.

ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost*. Praha: M. Škvára, 2011, 219 s. ISBN 978-80-904823-0-2.

TOMÁŠEK, F. *Pedagogika*. Brno: Nibowaka 1992, 350 s., ISBN 80-901294-0-4

WALTEROVÁ, Eliška. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti*. Brno: Paido, 2004, 2 sv. (295 s., s. 301-502). ISBN 80-7315-083-2.

Internetové zdroje:

MF - odbor 35 – Finanční trhy II: *Národní strategie finančního vzdělávání - 2010*. Dostupný také [online] [cit. 2010-12-27]. ve formátu pdf z WWW: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Narodni_strategie_Financniho_vzdelavani_MF2010.pdf

Spol. dokument MF, MPO, MŠMT. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. Usnesení vlády č. 1594. 2007. [online]. [cit. 2010-12-09]. Dostupný také z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/system-budovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>>.

Sytém budování finanční gramotnosti v základních a středních školách. Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594 ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze a v souladu se Strategií finančního vzdělání z prosince 2007 [online]. 2007, prosinec. [cit. 2009-5-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/system-budovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>>.

TICHÁ, Milena. Finanční gramotnost a finanční vzdělávání. *Metodický portál: Články* [online]. 04. 10. 2009, [cit. 2017-02-18]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/6761/FINANCNI-GRAMOTNOST-A-FINANCNI-VZDELAVANI.html>>. ISSN 1802-4785.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Pyramida potřeb	18
Obrázek 2 Vzdělání matky	43
Obrázek 3 Vzdělání otce	43
Obrázek 4 Přehled o příjmu a finančním plánu rodiny	44
Obrázek 5 Průměrná výše kapesného	45
Obrázek 6 Průměrné kapesné respondentů	45
Obrázek 7 Nakládání s kapesným	46
Obrázek 8 Rozdělení útrat	47
Obrázek 9 Plánování brigády	48
Obrázek 10 Plánování brigády podle vzdělání rodičů	49
Obrázek 11 Dosažené skóre zdrojů informací	50
Obrázek 12 Rodina jako zdroj informací o finanční oblasti	50
Obrázek 13 Spokojenost respondentů s informacemi ze strany školy	51
Obrázek 14 Internet jako zdroj informací o finanční oblasti	52
Obrázek 15 Význam hodnot respondentů	52
Obrázek 16 Finanční znalosti ve vztahu k pohlaví	55
Obrázek 17 Finanční znalosti ve vztahu ke vzdělání matky	56
Obrázek 18 Finanční znalosti ve vztahu ke vzdělání otce	58
Obrázek 19 Finanční znalosti ve vztahu k navštěvované škole	59

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Struktura dotazníku.....	41
Tabulka 2 Přehled zkoumaného vzorku.....	42
Tabulka 3 Naložení s větším finančním obnosem	48
Tabulka 4 Úroveň finančních znalostí v závislosti na pohlaví	54
Tabulka 5 Úroveň finančních znalostí v závislosti na dosaženém vzdělání matky.....	55
Tabulka 6 Úroveň finančních znalostí v závislosti na dosaženém vzdělání otce	57
Tabulka 7 Úroveň finančních znalostí v závislosti k místu navštěvované školy.....	58

SEZNAM PŘÍLOH

P1 dotazník

7. Když se stane, že ti kapesné v daném období nevystačí, dostaneš od rodičů bez problému další peníze?

- ano   spíše ano   spíše ne   určitě nedostanu

**8. Šetříš si z kapesného na něco konkrétního?
(jestliže kapesné nedostáváš, odpověz, jak bys udělal(a), kdyby ano)**

- ano šetřím
 část šetřím, část utratím
 ne, všechno většinou utratím

9. Za co utratíš **největší část svého kapesného?
(jestliže kapesné nedostáváš, odpověz, jak bys udělal(a), kdyby ano)**

- za jídlo (není tím myšleno hlavní jídlo – stravenky apod.)
 za drogerii
 za koníčky
 za nápoje, sladkosti a pochutiny
 za tablety, mobil, za jinou elektroniku a příslušenství
 šetřím si
 jiné (uved').....

10. Když si přeješ něco (např. nový mobil v hodnotě 2500 Kč), koupí ti to rodiče bez problémů nebo se musíš o to nějakým způsobem zasloužit?

- většinou mi to koupí bez problému
 koupím si to z kapesného, rodiče mi doplatí zbytek
 když si něco přeju, dostanu to např. na vánoce či narozeniny
 musím si to nějak zasloužit-třeba pomáhat doma apod.
 nekoupí mi v žádném případě všechno, co chci

11. Plánuješ po dovršení 15. let, že půjdeš na nějakou brigádu(alespoň o prázdninách), při které si vyděláš peníze?

- ano   spíše ano   spíše ne   určitě ne

12. Kdybys dostal větší částku peněz, jak bys s ní naložil?

- koupil(a) bych si něco, na co dlouho šetřím
 koupil(a) bych si něco jen tak pro radost
 šetřil(a) bych si

- snažil(a) bych se peníze nějak zhodnotit
- vůbec nevím

13. Mluví s Tebou rodiče o finančním rozpočtu rodiny? (například na co se bude spořit, za co se nejvíce utrácí a podobně)

- ano pravidelně
- někdy
- občas
- spíše ne
- nikdy ne

14. Máš představu o tom, kolik stojí bydlení či provozní náklady vaší domácnosti za měsíc?

- ano vím přesně
- jen orientačně
- spíše ne
- vůbec ne

15. Víš, kolik stojí tvoje stravenky za měsíc?

- ano vím přesně
- jen orientačně
- spíše ne
- vůbec ne

16. Dokážeš objasnit pojmy, jako jsou...?

nezaměstnanost	ano	1	2	3	4	ne
hrubá a čistá mzda	ano	1	2	3	4	ne
hypotéka a úvěr	ano	1	2	3	4	ne
úroky z úvěru	ano	1	2	3	4	ne
penzijní spoření	ano	1	2	3	4	ne
akcie, dluhopis	ano	1	2	3	4	ne
daň z přidané hodnoty	ano	1	2	3	4	ne
lichva	ano	1	2	3	4	ne
životní minimum	ano	1	2	3	4	ne
směnka	ano	1	2	3	4	ne
penále	ano	1	2	3	4	ne
debetní a kreditní karta	ano	1	2	3	4	ne
schodkový a přebytkový rozpočet	ano	1	2	3	4	ne

17. Jak získáváš potřebné informace z finanční oblasti (viz předchozí pojmy)?

z rodiny	neméně	1	2	3	4	nejvíce
ze školy	neméně	1	2	3	4	nejvíce
z televize	neméně	1	2	3	4	nejvíce
z internetu	neméně	1	2	3	4	nejvíce
z tiskovin	neméně	1	2	3	4	nejvíce

Jinak – uveď jak

.....
.....

18. Jsi spokojený s informacemi z oblasti financí, které se ti dostávají ve škole? Pokud ne, uveď co a jak bys změnil(a).

ano   spíše ano   spíše ne   určitě ne

.....

19. Zkus zařadit, jak moc jsou pro tebe důležité tyto hodnoty v životě.

zdraví	neméně	1	2	3	4	nejvíce
dobrá práce	neméně	1	2	3	4	nejvíce
kvalitní bydlení	neméně	1	2	3	4	nejvíce
dobré vztahy	neméně	1	2	3	4	nejvíce
fungující rodina	neméně	1	2	3	4	nejvíce
vysoké výdělky	neméně	1	2	3	4	nejvíce
mnoho přátel	neméně	1	2	3	4	nejvíce

Děkuji za vyplnění dotazníku.